

MEDZI VÝPLATOU A ÚČTAMI: AKO SA ŽIJE V KRAJINE NÍZKYCH MIEZD?

SPRÁVA O CHUDBE NA SLOVENSKU 2025

Spolufinancovaný
Európskou úniou

PROGRAM
SLOVENSKO

Konfederácia odborových zväzov SR

Autor: Ján Košč

Autor chce poďakovať za cenné pripomienky Jane Berincovej, Marte Haškovej a Antonovi Marcinčinovi z KOZ SR a Tomášovi Želinskému z Ekonomickej fakulty TUKE.

Všetky naše publikácie nájdete: <https://www.kozsr.sk/publikacie/>

Október 2025

Ilustračná fotografia je licencovaná globálnou sieťou tvorcov Pexels.

ÚVOD

Chudoba je závažný sociálno-ekonomický faktor a problém, ktorý nepoškodzuje len chudobných, ale v konečnom dôsledku celú spoločnosť. Nejde len o nedostatok príjmov, ale aj o obmedzený prístup k vzdelaniu, bývaniu, infraštruktúre, zdravotnej starostlivosti či dôstojnému pracovnému miestu. Chudoba okliešťa možnosti jednotlivcov rozvíjať svoj potenciál a aktívne sa zapájať do spoločenského života.

Z dlhodobého hľadiska oslabuje ekonomický rozvoj, znižuje sociálnu migráciu a vytvára napätia, ktoré ohrozujú sociálnu súdržnosť. Náklady na riešenie dôsledkov chudoby sú pritom často vyššie než investície do jej prevencie. Chudoba zväčša nie je dôsledkom individuálnych zlyhaní, ako sa zvykne tradovať vo verejnej debате, ale najmä prejavom systémových nedostatkov – nerovností v príležitostiach, diskriminácie a nedostatočne nastavených verejných politík. (OECD 2021; Košč a Ruman 2021; Leventi, Sutherland a Tasseva 2018; Želinský 2014)

Cieľom tejto štúdie je nielen zhodnotiť rozsah, príčiny a dôsledky chudoby na Slovensku, otvoriť odbornú a verejnú diskusiu, ktorá nebude stigmatizovať chudobných, ale ponúkne aj návrhy na riešenia príčin chudoby na Slovensku. Téma je mimoriadne dôležitá nielen pre tvorbu účinných sociálnych politík, ale aj pre zabezpečenie sociálnej súdržnosti a udržateľného hospodárskeho rozvoja. Chudoba, ako potvrdzujú kľúčové práce Townsend (1979), Sen (1999), či Hickel (2020), nie je len stavom materiálneho nedostatku, ale aj prejavom systémových nerovností, ktoré obmedzujú prístup k základným potrebám, vzdelaniu a príležitostiam. Chudoba má navyše multidimenzionálny charakter, ktorý si vyžaduje prepojenie ekonomických, sociálnych a priestorových analýz (Košč a Ruman 2021; Alkire a Foster 2011).

Táto publikácia sa snaží priblížiť chudobu v jej rôznych podobách – ako každodennú realitu konkrétnych ľudí, ako štrukturálny jav spätý s hospodárskym modelom a ako výzvu pre verejné inštitúcie. Cieľom však nie je len popísať aktuálny stav a doterajší vývoj, ale prispieť k hľadaniu riešení, ktoré povedú k dôstojnému životu pre všetkých – nielen pre vyvolených.

METODIKA

Analýza chudoby v tejto publikácii vychádza z kombinácie harmonizovaných štatistických údajov a sekundárnych analytických zdrojov. Základ tvorí zisťovanie EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions), ktoré poskytuje údaje o príjmovej chudobe, materiálnej a sociálnej deprivácii, nízkej intenzite práce a životných podmienkach domácností. Tieto dáta sú doplnené o informácie z Rodinných účtov a Štatistického úradu SR, vrátane ukazovateľov životného minima a miery rizika chudoby a ďalších ukazovateľov v regionálnom členení.

Súčasťou metodického rámca je aj analýza vybraných ukazovateľov nerovností, či medzinárodné porovnania miery chudoby a sociálneho vylúčenia, ktoré umožňujú zasadiť situáciu na Slovensku do kontextu krajín EÚ. Publikácia využíva aj dáta z reprezentatívnych prieskumov, napríklad JobsIndex (Alma Career, 2025), Index pripravenosti na dôchodok (NN, 2025) alebo dát poisťovne Allianz (Košč 2024), ktoré poskytujú aktuálny pohľad na finančnú situáciu domácností a ich schopnosť tvoriť úspory, alebo schopnosť transformovať majetok na likvidnú hotovosť v prípade potreby, a to v kontexte dopadov na materiálnu a sociálnu depriváciu.

Osobitnú pozornosť venujeme trendovej analýze za posledné dve desaťročia, so zameraním na zraniteľné skupiny obyvateľstva (rodiny s deťmi, jednorodičovské domácnosti, seniori, pracujúca chudoba, obyvatelia nájomných bytov a marginalizovaných komunit) a regióny s pretrvávajúcou vysokou mierou sociálneho vylúčenia. Dokument zároveň upozorňuje na limity dostupných dát, najmä na nedostatočné zachytenie situácie vylúčených komunit (Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019), nedostatok údajov o nákladoch na bývanie a z logiky zberu a spracovania dát štandardné omeškanie pri zverejňovaní kľúčových štatistík.

Na základe týchto analytických zistení štúdia formuluje návrhy riešení zamerané na posilnenie sociálnej ochrany, adresnejšie nastavenie podpory, na podporu zamestnanosti a dôstojného príjmu z práce, spravodlivejšie zdanenie a znižovanie regionálnych rozdielov prostredníctvom cielených verejných investícií.

1. Ako merať chudobu?

Chudoba je komplexný jav, ktorý nemožno zjednodušiť na jednu všeobecne platnú definíciu. Jej vymedzenie sa líši podľa kultúrneho, spoločenského a ekonomického kontextu. Pre niekoho môže chudoba znamenať nedostatok základných potrieb, pre iného subjektívny pocit nedostatočného postavenia oproti ostatným. Závisí od toho, aké kritériá použijeme –

BOX 1:

*„Chudoba má mnoho podôb. V jej jadre je (vynútený) nedostatok peňažných, materiálnych a sociálnych zdrojov, ale aj absentujúci prístup k službám či infraštruktúre. **Rôzne tváre chudoby spája to, že každá z nich je atakom na ľudskú dôstojnosť, ktorá je kľúčovým pilierom moderného občianstva.**“* (Gerbery 2021, s. 27)

doc. Mgr. Daniel Gerbery, PhD., Filozofická fakulta UNIBA

či ide o príjem, životné podmienky, spotrebu alebo osobné vnímanie. Zároveň platí, že iné chápanie chudoby je v rozvinutých regiónoch a iné v regiónoch s nižšou životnou úrovňou. Preto je potrebné na jej posudzovanie vždy pristupovať s ohľadom na konkrétne okolnosti a odborný rámec.

Napríklad Svetová banka definuje extrémnu (absolútnu) chudobu medzinárodnou hranicou príjmu 2,15 USD na deň (v cenách roku 2017, prepočítané paritou kúpnej sily). Jednotlivci s výdavkami nižším než 2,15 USD denne (v parite kúpnej sily) sa považujú za žijúcich v extrémnej chudobe. (UN 2024) S kritikou takto nastavenej hranice extrémnej chudoby prišlo viacero akademikov, pričom poukazovali nielen na fakt, že v mnohých chudobných krajinách nestačí takto nastavená hranica ani na základné nutričné a kalorické potreby a zároveň poukázali na nerelevantnosť globálnej hranice extrémnej chudoby pre rozvinuté krajiny. (Sullivan a Hickel 2023) Podľa takto nastavenej metodiky žilo v roku 2021 na Slovensku 0,1 obyvateľov pod hranicou extrémnej chudoby. V Nemecku to bolo 0,2 %, v Maďarsku 0,4 %, v Poľsku a Česku 0,1 % a v Slovinsku 0,0 %. (WB 2025) Kritika takto nastavenej hranice viedla k zmene metodiky a pridaniu ďalších hraníc, vo výške 3,65 USD a 6,85 USD pre rôzne úrovne rozvoja, ako aj multidimenzionálny index chudoby a sociálnu hranicu chudoby kombinujúcu relatívne aspekty. (Bordoloi 2025). Podiel obyvateľov Slovenska žijúcich pod hranicou extrémnej chudoby v roku 2021 tak pri hranici vo výške 6,85 USD narástol až na 2,4 %. V Nemecku to bolo 0,5 %, v Maďarsku 2,2 %, v Poľsku 0,9 %, Česku 0,3 % a v Slovinsku 0,1 %.

Treba však zdôrazniť, že hoci Svetová banka publikuje údaje o medzinárodných hraniciach chudoby pre všetky krajiny, tieto hranice sú primárne koncipované pre nízkopríjmové ekonomiky, kde majú väčšiu výpovednú hodnotu. Pre krajiny so stredným príjmom existujú samostatne stanovené prahy (3,65 USD a 6,85 USD), zatiaľ čo pre vysokopríjmové krajiny sú tieto prahy už podstatne diskutabilnejšie a preto je potrebné brať vyššie uvedenú interpretáciu s veľkou opatrnosťou. V prípade Slovenska či Nemecka tak tieto údaje nevyjadrujú reálnu úroveň sociálneho vylúčenia, ale slúžia skôr na účely globálnych porovnaní.

Ak by sme však neposudzovali hranicu extrémnej chudoby podľa výšky výdavkov na deň, ale podľa základnej definície „Basic needs“ Medzinárodnej organizácie práce (tri okamžité základné potreby: jedlo, oblečenie, prístrešie), tak by sme identifikovali oveľa vyšší podiel obyvateľov Slovenska žijúcich v extrémnej chudobe. Podľa Červenej a Károvej (2019) žije na Slovensku 23 tisíc ľudí bez domova a 4-8 % obyvateľov SR je ohrozených vylúčením z bývania, čo je omnoho vyšší podiel, ako nám vychádza pri definícii extrémnej chudoby podľa Svetovej banky. Pri posudzovaní základných potrieb podľa MOP stačí, ak nie je naplnená jedna z troch základných potrieb, tak je jednotlivec považovaný za žijúceho v extrémnej chudobe. A napríklad v prípade bývania na naplnenie tejto podmienky nestačí, aby bol samotný príbytok kvalitný a čistý, ale ak jednotlivec býva v neistom bývaní – nesplňajúcom podmienky ako čisté prostredie, prístup k zdravotnej starostlivosti, sociálny poriadok, lacná doprava a bezpečnosť, tak je považovaný za žijúceho v extrémnej chudobe. (ILO 1977)

EU-SILC definuje materiálnu depriváciu bývania ako prítomnosť problémov, ako zatekajúca strecha, vlhké steny, nedostatky v hygiene (kúpeľne, toalety), neprimerané vykurovanie alebo zlý stav okolia (Eurostat 2023). UN-Habitat chápe primerané bývanie ako právo na bývanie spĺňajúce sedem kritérií, vrátane právnej istoty, dostupnosti služieb a infraštruktúry, cenovej dostupnosti, primeranej plochy, ochrany pred počasím a vhodnej lokality (UN-Habitat 2014). Tieto rámce sa v akademických analýzach používajú ako multidimenzionálny prístup, ktorý zahŕňa fyzický stav aj sociálne podmienky bývania (Pittini et al. 2019), preto nemôžeme tvrdiť, že len 0,1 – 2,4 % obyvateľov Slovenska žije pod hranicou extrémnej chudoby (podľa metodík Svetovej banky), keďže táto metodika je určená pre najchudobnejšie štáty sveta. Zároveň na Slovensku treba zobrať do úvahy nielen obyvateľov vylúčených komunit, ale aj ľudí bez domova, ľudí bývajúcich v neistých podmienkach ubytovní, v drahých a dočasných nájmoch, ale aj neexistenciu štátnej bytovej politiky, v takom prípade podiel ľudí žijúcich v extrémnej chudobe, podľa rozšírených prístupov EU-SILC, MOP, UN-Habitat a ďalších, je pravdepodobne omnoho vyšší. (Amnesty 2024; Eurostat 2023; Pittini et al. 2019; UN-Habitat, 2014)

Selektívnejšie pohľady na chudobu, resp. materiálnu či finančnú depriváciu v spoločnosti poskytujú aj rôzne čiastkové ad hoc výskumné aktivity medzi obyvateľstvom SR. Tieto prieskumy/marketingové nástroje síce majú otázku metodiku, výber vzorky, spracovanie dáta aj zovšeobecniteľnosť výsledkov, no čiastkovo ponúkajú zaujímavé pohľady, ktoré je možné, pri zohľadnení limitov, brať do úvahy.

Aj napriek stabilnému nominálnemu rastu priemernej mzdy si mnohí Slováci nevystačia so svojimi príjmami, keďže rast priemernej mzdy automaticky neznamená rast reálnych miezd a zároveň neodráža rovnomerný rast príjmov všetkých skupín obyvateľstva. Podľa prieskumu JobsIndex z jari 2025 zaznamenalo nominálne zvýšenie mzdy len 45 % zamestnancov (z toho polovica len o 1–5 %), čo považuje väčšina za nedostatočné. Väčšina slovenských zamestnancov má problém vychádzať so svojím príjmom. Celkovo 67 % uvádza menšie, väčšie alebo vážne finančné ťažkosti, pričom aj v Bratislave, kde je situácia najlepšia, čelí problémom 61 % zamestnancov a naopak, na východnom Slovensku má problém vyžiť 71 % zamestnancov. Pričom 29 % zamestnancov by si nemohlo dovoliť neočakávaný výdavok vo výške 540 € a ďalším 35 % zamestnancov by takýto výdavok spôsobil výrazné ťažkosti. (Alma Career 2025) Tieto zistenia naznačujú, že významná časť slovenských domácností musí robiť výdavkové kompromisy, čo zvyšuje riziko materiálnej deprivácie a dlhodobej finančnej nestability.

Prieskum NN z roku 2024 ukázal, že Slováci patria medzi najmenej finančne pripravené národy na dôchodok – horšie sú na tom len Gréci. Index pripravenosti dosiahol 4,3 z 10, o 0,5 bodu pod medzinárodným priemerom. Až 86 % Slovákov nad 45 rokov sa necíti pripravených, pričom len 14 % vie, koľko bude potrebovať na dôstojný dôchodok, 12 % vie, akú sumu si odkladať a iba 11 % ju reálne šetrí. Slováci plánujú odchod do dôchodku v priemere v 59 rokoch (priemer je o 1,5 roka vyšší), šetriť začínajú okolo 34. roku života. (NN 2025) Tieto dáta potvrdzuje nielen výskum poisťovne Allianz o finančnom majetku obyvateľstva, kde obyvatelia Slovenska vychádzajú ako najviac zadlžení a zároveň s najnižším finančným majetkom spomedzi krajín strednej a východnej Európy (Košč 2024), ale aj Eurostat potvrdzuje, že slovenskí obyvatelia patria ku krajinám EÚ s najnižším disponibilným príjmom a zároveň s nízkym podielom úspor a investícií na disponibilnom príjme (Eurostat 2025a). Tieto zistenia naznačujú, že nízke príjmy zamestnancov sa prenesú aj do ich dôchodkovej reality, a to hneď v niekoľkých rovinách. Nižšie príjmy počas aktívneho života obmedzujú sporenie a investovanie, znižujú odvody do dôchodkového systému a vedú k nižším penziám. V spojení s vysokým zadlžením a nízkymi rezervami to zvyšuje riziko odkázanosti na minimálne dôchodky či sociálnu podporu a reprodukuje chudobu aj v starobe.

Napriek existencii viacerých vyššie uvedených prístupov a metodík merania chudoby a deprivácie, ktoré reflektujú rôzne dimenzie a kontexty tohto javu, v rámci merania a sledovania chudoby na Slovensku sa najčastejšie využívajú ukazovatele z európskeho zisťovania EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions). EU-SILC zachytáva predovšetkým relatívnu chudobu, založenú na príjmoch a subjektívnych podmienkach, pričom nezachytáva všetky formy núdze, deprivácie či nerovností. Okrem toho, metodické nastavenie – napríklad spôsob výpočtu mediánového príjmu alebo štruktúra domácností – môže ovplyvňovať výsledky a porovnateľnosť v čase aj medzi krajinami. Preto je dôležité tieto údaje dopĺňať aj o ďalšie analytické pohľady a kontext.

2. EU-SILC

EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions) sa na úrovni EÚ realizuje od roku 2003 a od roku 2005 je povinné pre všetky členské štáty EÚ podľa nariadenia č. 1177/2003. Jeho cieľom je poskytovať harmonizované a porovnateľné údaje o príjmoch, životných podmienkach, materiálnej deprivácii, sociálnom vylúčení a nízkej intenzite práce, ktoré umožňujú sledovať chudobu a sociálne začlenenie, hodnotiť účinnosť verejných politík a realizovať medzinárodné porovnania. Údaje z EU-SILC sú kľúčovým zdrojom pre európske sociálne indikátory, vrátane monitorovania Európskeho piliera sociálnych práv a stratégie Európa 2020. (Eurostat 2025c)

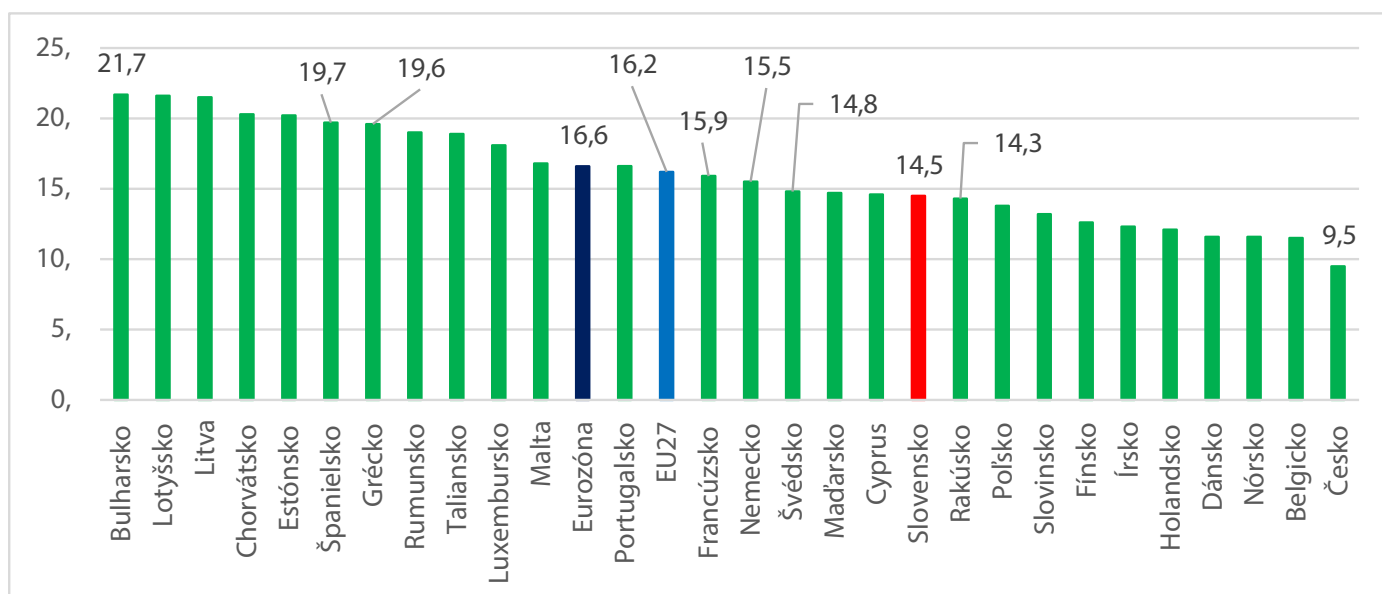
Tento nástroj poskytuje údaje o príjmovej chudobe, materiálnej a sociálnej deprivácii, ako aj o nízkej intenzite práce v domácnosti. Aj k týmto dátam však treba pristupovať opatrne, najmä ak chceme jednotlivé ukazovatele porovnávať medzi krajinami alebo rozdielnymi regiónmi.

2.1 Limity EU-SILC

Miera rizika chudoby patrí medzi dáta, ktoré sú na Slovensku asi najčastejšie spomínané a používané pri popise problematiky chudoby. Je potrebné zdôrazniť, že tieto dáta sú samozrejme vo svojej podstate dostatočne kvalitné a aj potrebné, otázna nie je ani tak konzistencia týchto dát, ako ich mnohokrát nesprávna a aj schválne demagogická interpretácia. Najlepšie sa táto problematika dá popísať na príklade medzinárodného porovnávania miery rizika chudoby AROP (z angl. at-risk-of-poverty).

Podľa EU-SILC žilo v roku 2024 na Slovensku pod hranicou chudoby 14,5 % obyvateľov, čo je jeden z najnižších podielov v EÚ (v Česku len 9,5 %), pričom priemer EÚ je 16,2 %. Podľa EU-SILC a pri takomto nesprávne interpretovanom pohľade sú horšie na tom s chudobou ako Slováci napríklad Španieli s 19,7 % obyvateľov pod hranicou chudoby, Gréci s 19,6 %, Francúzi s 15,9 %, Nemci s 15,5 %, alebo Švédi s 14,8 %. Sú obyvatelia týchto štátov naozaj vo vyššej miere chudobnejší v porovnaní s obyvateľmi Slovenska, ako sa nám snažia vsugerovať niektorí politici a analytici? Tento ukazovateľ má len obmedzenú schopnosť porovnávať reálne životné podmienky medzi krajinami, keďže ide o relatívnu mieru chudoby naviazanú na medián príjmov v danej krajine a nereflektuje rozdiely v cenových hladinách, sociálnych systémoch a kvalite verejných služieb. (Obr. 1)

Obr. 1 - Miera rizika chudoby (AROP) 2024

Zdroj: [Eurostat](#), [ilc_li02](#)

Problémom je, že mnohokrát sa pozeráme len na čísla, no zabúdame na kontext a potom tieto dáta nesprávne interpretujeme. Problémom medzinárodného porovnávania miery chudoby je ten, že tieto pomerové ukazovatele sa nedajú zjednodušene porovnávať, pretože hranica rizika chudoby sa vypočítava ako 60 % z mediánu ekvivalentného čistého príjmu v danej krajine. Tento medián má v nominálnej hodnote rôznu ekonomickú ekvivalenciu v jednotlivých krajinách (príjemcovia v rôznych krajinách si za „národný medián“ nakúpia rozdielny objem tovarov a služieb). Na Slovensku a aj v iných krajinách EÚ, hlavne v bývalých krajinách socialistického bloku, je z rôznych dôvodov tento medián veľmi nízky, Na Slovensku napr. aj z dôvodu nízkeho podielu miezd na HDP a pridanej hodnote, alebo vďaka nereálne nízkemu životnému minimu, z ktorého sa odvodzuje výška sociálnych transferov. Ďalším problémom je, že z čísel štatistiky nedokážeme vyčítať kvalitu života ľudí pod hranicou rizika chudoby v jednotlivých krajinách. Preto je potrebné používať pri takomto hodnotení kombináciu rôznych dát a ukazovateľov.

Na tieto problémy roky upozorňujú odborníci, ako bol napr. ekonóm Martin Filko a sociologička Zuzana Kusá (Dubéci a kol. 2016, s. 40-43; Kusá 2013, s. 12), ale aj mnohí ďalší. No stále sa nájdu jednotlivci, predovšetkým z radov politikov a zástupcov rôznych záujmových skupín, ktorí tieto dáta zjednodušene interpretujú a používajú ich na svoj vlastný, zväčša ideologický boj.

Sociológ Gerbery upozorňuje, že „ľudia žijúci v príjmovej chudobe sú na Slovensku ‚viac‘ chudobní než vo väčšine krajín EÚ. Prezrádza to ukazovateľ, ktorý sa hovorovo označuje ako ‚hlbka‘ chudoby a ktorý vyjadruje, ako hlboko pod hranicou chudoby sa nachádza priemerný príjem chudobných ľudí“, pričom dodal, že „len Slovensko a Maďarsko sú krajinami, kde sa spája nižšia úroveň príjmovej chudoby s jej väčšou hĺbkou. Všetky ostatné krajiny, v ktorých je miera príjmovej chudoby pod priemerom EÚ, vykazujú aj podpriemernú hĺbku chudoby“. (Gerbery 2021, s- 30-31)

Zaujímavým pohľadom, ktorý potvrdzuje tvrdenia sociológa Gerberyho o tom, že na Slovensku je vyššia miera hĺbky chudoby (Gerbery 2021), na štatistiku EU-SILC je podiel obyvateľstva, ktoré si nemôže dovoliť jedlo s mäsom alebo jeho rastlinnou alternatívou každý druhý deň. Slovensko má v tejto štatistike prvenstvo – až 39,8 % obyvateľov nachádzajúcich sa pod hranicou rizika chudoby spadá do tejto kategórie, pričom priemer EÚ je 19,4 %. A ak sa pozrieme na ľudí, ktorí sa nenachádzajú pod hranicou rizika chudoby, v takom prípade registrujeme 13,2 % podiel, čo je tretie najvyššie číslo po Rumunsku (13,6 %) a Bulharsku (13,5 %). Priemer EÚ je v tomto prípade 6,4 %. (Eurostat, ilc_mdes03)

Na tento problém so zjednodušovaním interpretácie ukazovateľa AROP upozornil už pred rokmi Tomáš Želinský (2014), keď napísal vo svojej monografii, že v roku 2011 bolo podľa EU-SILC ohrozených chudobou 13 % slovenských občanov, no po prepočte európskeho mediánu cez paritu kúpnej sily (PPS) jednotlivých štátov to bolo až 50,1 % občanov SR. (Želinský 2014, s. 128-130)

V roku 2020 mieru chudoby za rok 2017 znova Želinský prepočítal a naše umiestnenie z zo šiestej najnižšej miery sa zmenilo na deviatu najvyššiu mieru. Miera rizika chudoby na Slovensku v roku 2017 sa po prepočte zmenila z 12,4 % na 43 %. Želinský k tomu vo svojej práci dodáva: „Samozrejme, nemožno tvrdiť, že tento alternatívny prístup je lepší, keďže je s ním spojených viacero koncepčných a metodologických problémov. Chcel som predovšetkým poukázať na to, že hoci podľa oficiálnych európskych štatistík patríme medzi ‚najmenej chudobné krajiny EÚ‘, použitím iného prístupu môžeme dostať iný obraz“. (Želinský 2020, s. 11-12)

V roku 2025 bola zverejnená štúdia PAQ Research, ktorá sa na túto problematiku znova pozrela a podľa ich výpočtov v roku 2023 bola miera európskej relatívnej chudoby na Slovensku vo výške 51,3 %, namiesto EU-SILCOM nameraných 13,3 %. (Prokop a Škrvrňák 2025)

EU-SILC na tieto limity sčasti reaguje, keďže hranicu rizika chudoby uvádza okrem nominálnej hodnoty (€) aj v PPS (Eurostat, tessi014), no stále ide o hodnotu vypočítanú z národných mediánov ekvivalentného disponibilného príjmu, nie z európskeho, ako v prípade alternatívnych prístupov. (Prokop a Škrvrňák 2025; Želinský 2020, s. 11-12; Želinský 2014, s. 128-130)

Pri hodnotení dát EU-SILC je potrebné počítať aj limitmi zberu dát na Slovensku, ktoré majú priamy vplyv na kvalitu údajov samotného EU-SILC, ale aj na dáta týkajúce sa príjmových nerovností. Slovenské dáta trpia na nedostatky s neúplnou vzorkou, ktorá nezahŕňa napr. marginalizované skupiny (Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019) a vylúčené komunity, ako sú osoby bez trvalého pobytu, alebo najbohatších, čo ovplyvňuje reprezentatívnosť a presnosť údajov. Okrem toho, podhodnocovanie príjmov zo strany bohatších domácností (sivá a čierna ekonomika) skresľuje údaje, čo vedie k nepresným odhadom príjmovej nerovnosti. Kvalita zberu dát a údajov sa líši medzi jednotlivými členskými štátmi, pričom niektoré krajiny majú lepšie mechanizmy na overovanie údajov, zatiaľ čo iné môžu mať slabšie záruky presnosti. Tieto problémy teda priamo ovplyvňujú spoľahlivosť a presnosť údajov EU-SILC, ako aj hodnoty ukazovateľov ako Giniho koeficient, ktorý nemusí vždy správne odrážať skutočnú úroveň nerovností v jednotlivých krajinách alebo regiónoch. (Marcinčin 2024a)

Zásadným limitom všetkých štatistík, nielen EU-SILC, je fakt, že zverejňovanie oficiálnych dát je logicky vždy omeškané minimálne o rok a niektorých aj o viac ako rok, čo do istej miery limituje aj reakciu tvorcov verejných politik a analytikov, keďže rozhodnutia sa často musia prijímať na základe údajov, ktoré už nemusia presne odrážať aktuálnu situáciu.

Napriek svojim limitom, ktoré je potrebné brať do úvahy, je EU-SILC v súčasnosti najpoužívanejším a metodicky najucelenejším zdrojom údajov o chudobe a sociálnych podmienkach v Európe, pretože umožňuje harmonizované zberanie dát naprieč krajinami EÚ a poskytuje široké spektrum ukazovateľov zachytávajúcich rôzne dimenzie životnej úrovne.

2.2 Definície a dimenzie chudoby podľa EU-SILC

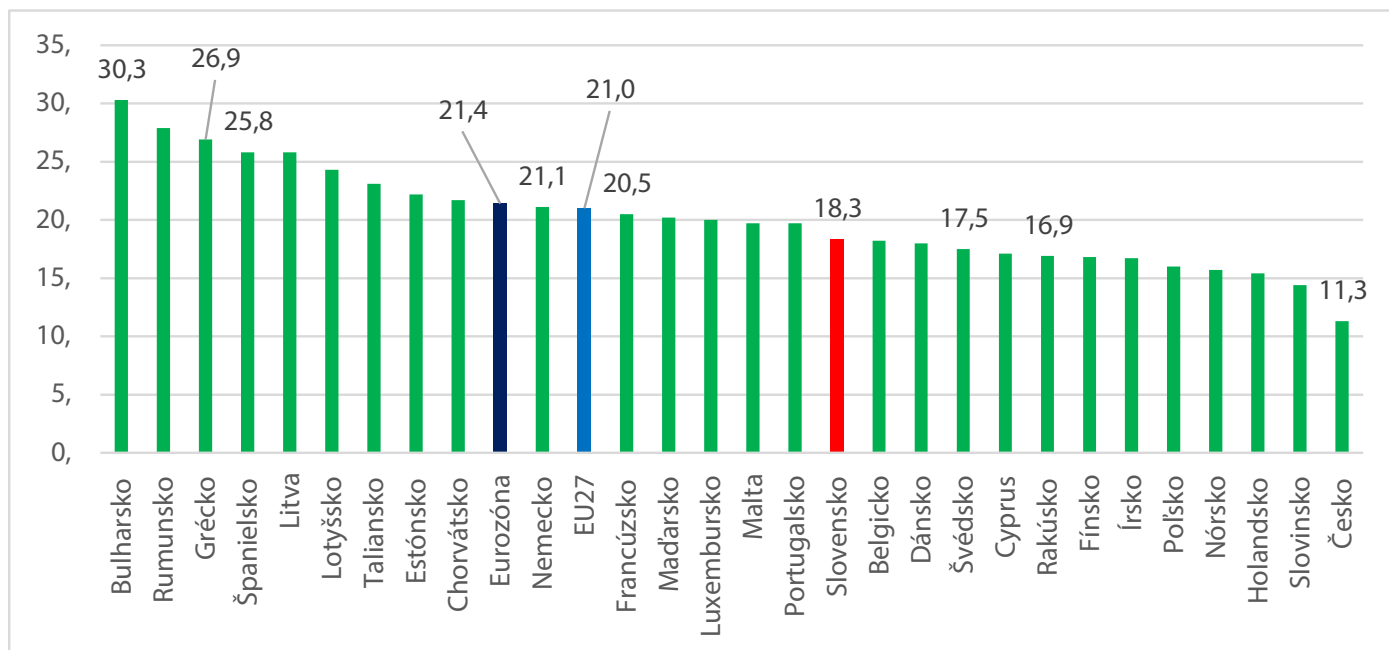
V rámci Európskej únie sa chudoba sleduje pomocou indikátorov zisťovaných výberovým zisťovaním EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions). Hlavným súhrnným ukazovateľom je miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (tzv. AROPE z angl. at-risk-of-poverty or social exclusion). Ako hlavný ukazovateľ nahradil dovtedy používaný AROP od roku 2010. AROP sa používa dodnes, no už len ako vedľajší. AROPE vyjadruje podiel obyvateľov žijúcich v podmienkach chudoby alebo sociálneho vylúčenia – teda tých, ktorí sú ohrození aspoň jednou z troch monitorovaných dimenzií chudoby. Týmito dimenziami sú:

- **príjmová chudoba (A):** podiel osôb s príjmom pod 60 % mediánu národného disponibilného príjmu;
- **závažná materiálna a sociálna deprivácia (B):** podiel osôb, ktoré si nemôžu dovoliť aspoň 7 z 13 základných položiek (napr. teplo, mäsité jedlo, neočakávaný výdavok), od roku 2021 zahŕňa aj sociálne aspekty;
- **veľmi nízka intenzita práce (C):** podiel osôb (0–64 rokov) žijúcich v domácnostiach, kde pracujúci odpracovali menej než 20 % možného času, nezahŕňa dôchodcov a študentov. (ŠÚ SR 2025a)

Vyššie uvedené tri dimenzie (A, B, C) spolu tvoria spomínaný prierezový ukazovateľ AROPE. Ak je človek zasiahnutý aspoň jednou z nich, je zahrnutý do miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia. Zároveň sa sleduje aj kumulácia dimenzií chudoby – napríklad podiel populácie dotknutej všetkými tromi dimenziami súčasne.

Ukazovateľ AROPE začal Eurostat sledovať od roku 2010, dovtedy sledoval jednotlivé dimenzie len samostatne a od roku 2021 so spätným prepočítaním od roku 2015 došlo k zmene metodiky ukazovateľov materiálnej deprivácie a veľmi nízkej intenzity práce, vrátane úpravy sledovaných kritérií a referenčnej populácie. (ŠÚ SR 2025a; Eurostat 2025b)

Obr. 2 – Miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia 2024 (AROPE)

Zdroj: Eurostat, ilc_peps01n

Po započítaní závažnej materiálnej deprivácie a veľmi nízkej intenzity práce k príjmovej chudobe, stúpne podiel osôb zasiahnutých chudobou vo všetkých krajinách EÚ a poradie krajín sa premieša (porovnanie obr. 1 a obr. 2). Aj tu však treba brať ohľad na limity medzinárodného porovnávania (podkapitola 2.1), keďže aj v ukazovateli AROPE má väčšinový vplyv na výsledky miera/hranica rizika chudoby.

V grafoch (obr. 1 a obr. 2) napr. dosahuje Česká republika najnižší podiel osôb ohrozených príjmovou chudobou v rámci EÚ (11,3 %, resp. 9,5 %). Tento výsledok však nemožno priamo interpretovať tak, že obyvatelia ČR sú aj reálne najmenej chudobní v Európe. Údaj vyjadruje len relatívne riziko chudoby vo vzťahu k národnej hranici príjmu, preto je podľa nášho názoru nevhodné takto zjednodušovať medzinárodné porovnania. Pri interpretácii dát EU-SILC je potrebné prihliadať na kontext a osobitne sledovať dlhodobé trendy na národnej úrovni, ako aj iné dáta a ukazovatele.

2.3 Vývoj chudoby na Slovensku

Ekonomická transformácia Slovenska po roku 1989 bola sprevádzaná nádejou, že rýchly hospodársky rast, liberalizácia a prílev zahraničných investícií prinesú prospech celej spoločnosti. Tento predpoklad vychádzal z predstavy tzv. prietokovej (trickle-down) ekonomiky, ktorej naratív stále sľubuje, že výnosy dosahované na vrchole sa prirodzene prelejú smerom nadol. Hospodárska transformácia na Slovensku bola často prezentovaná ako úspešný príbeh rýchlej modernizácie, pričom metafora „tatranského tigra“ mala symbolizovať dynamický ekonomický rast. Pri bližšom pohľade sa však ukazuje, že tento rast bol do veľkej miery iluzórny – založený na nízkonákladovej pracovnej sile, lákaní priamych zahraničných investícií a exportnej závislosti, bez vytvorenia robustných domácich kapacít. (Augustín, Jančovič a Sergi 2024)

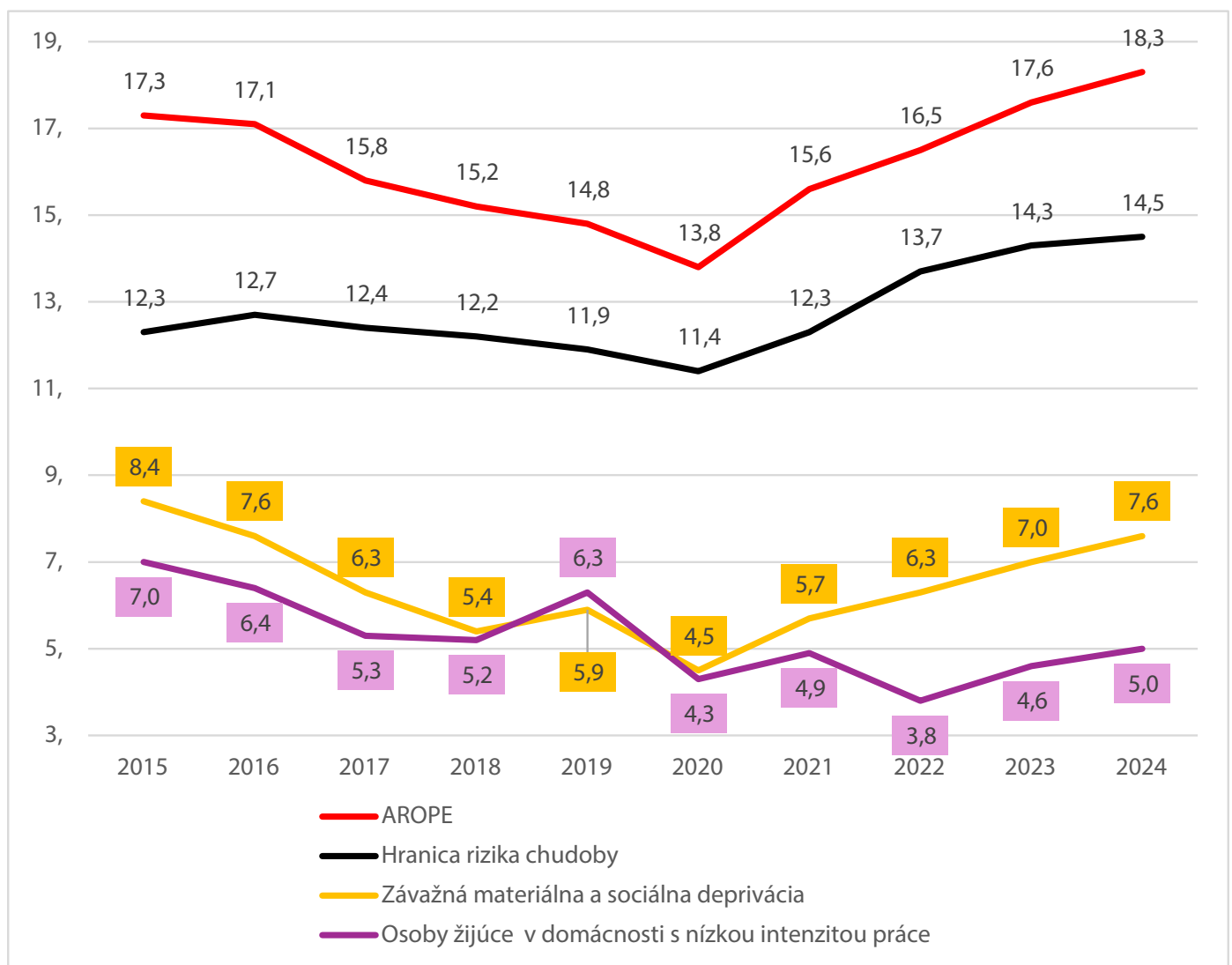
BOX 2:

„V sledovanom období sa sociálna situácia obyvateľstva na Slovensku analyzovaná prostredníctvom prezentovaného spektra ukazovateľov chudoby vo všeobecnosti zlepšila. Na druhej strane však treba povedať, že toto zlepšenie neodráža priaznivý ekonomický rast na Slovensku. Zisky z tohto rastu mali pomerne slabý efekt a len málo prospeli najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva.“ (Gurňák a kol. 2019, s. 392)

doc. Mgr. Daniel Gerbery, PhD., Filozofická fakulta UNIBA

Medzi rokmi 2015–2020 klesla miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia (AROPE) na Slovensku zo 17,3 % (907 tisíc osôb) na historické minimum 13,8 % (744 tisíc osôb). Po roku 2020 sa však trend obrátil. V roku 2024 AROPE stúplo na 18,3 %, čo znamená približne 980 tisíc ohrozených osôb – najviac od roku 2015 (obr. 3).

Obr. 3 – Vývoj miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (AROPE) a jej zložiek na Slovensku v období 2015–2024 (%)

Zdroj: Eurostat, [ilc_li02](#); , [ilc_peps01n](#); [ilc_mdsl1](#); [ilc_lvhl1](#); [sdg_01_41](#)

Na grafe (obr. 3) vidno, že príjmová chudoba (miera rizika chudoby) mala veľmi podobný trend ako súhrnný ukazovateľ AROPE, keďže príjmová situácia domácností najvýraznejšie ovplyvňuje celkovú chudobu. Miera rizika príjmovej chudoby klesla z 12,3 % v roku 2015 na minimum 11,4 % v roku 2020, avšak následne stúpala až na 14,5 % v roku 2024. To znamená, že v roku 2024 žilo na Slovensku cca 778 tisíc osôb s príjmami pod hranicou chudoby, čo je výrazný nárast oproti cca 615 tisíc v roku 2020.

Podiel ľudí v závažnej materiálnej a sociálnej deprivácii klesol z 8,4 % v roku 2015 na 4,5 % v roku 2020, no do roku 2024 stúpol na 7,6 %. Počet ľudí v závažnej deprivácii sa tak zvýšil z približne 244 tisíc (2020) na 408 tisíc v roku 2024. Veľmi nízka intenzita práce mala mierne odlišný priebeh, sčasti preto, že sa na Slovensku relatívne dobre darilo znižovať nezamestnanosť/zvyšovať zamestnanosť a najmä počas pandémie pomohli aj rôzne formy štátnej pomoci. Následne po roku 2022 začal podiel osôb žijúcich v domácnostiach s nízkou intenzitou práce znova stúpať až na 5 % v roku 2024. (obr. 3)

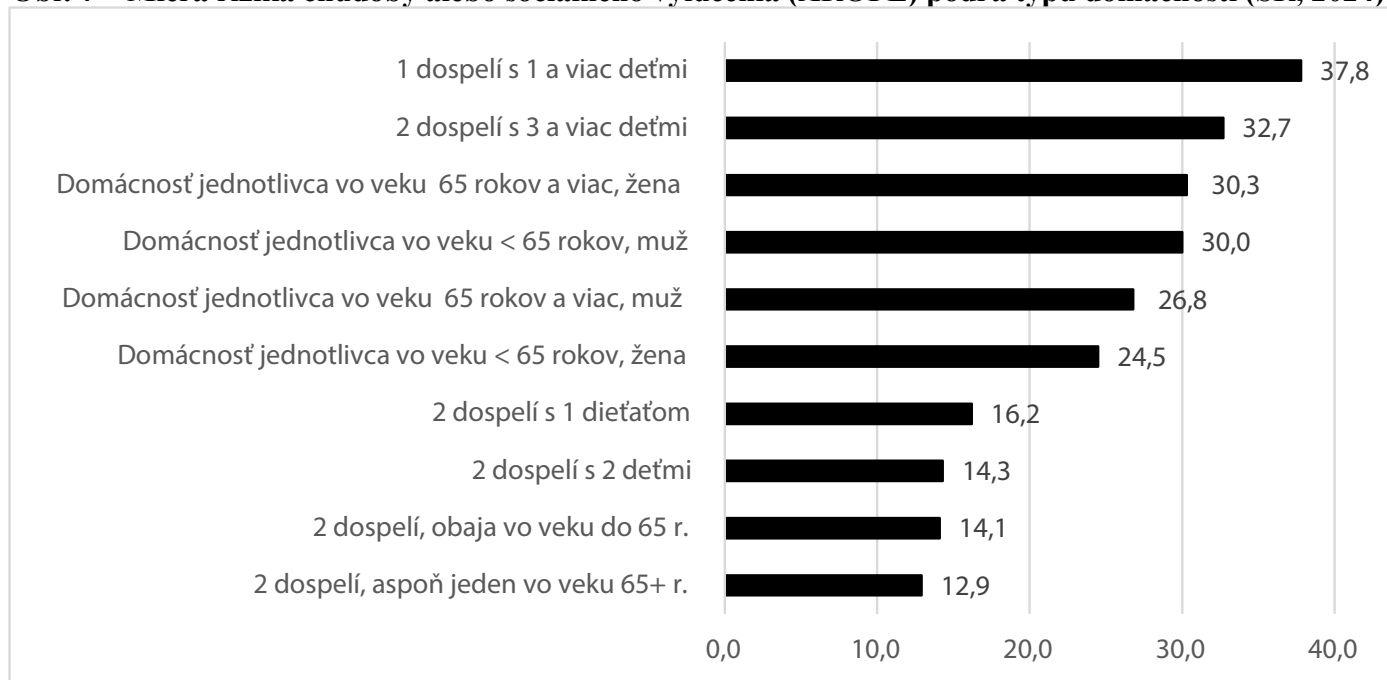
Za zmienku stojí, že podiel osôb v prekryve všetkých troch dimenzií AROPE sa v rokoch pred pandémiou držal okolo 2-3 % populácie. V roku 2022 klesol až na 1,4 %, no do roku 2024 opäť stúpol na 2,1 %, čo predstavuje asi 126 tisíc ľudí v celej SR. Táto skupina čelí najväčším problémom, keďže ich domácnosti sú súčasne príjmovo chudobné, materiálne deprivované a prakticky bez práce. Táto skupina domácností, hoci ide o „relatívne malú“ skupinu, je z hľadiska riešenia chudoby na Slovensku kľúčovou. Tu však treba zdôrazniť, že nejde o vylúčené rómske komunity, nakoľko EU-SILC pri zbere údajov vynecháva domácnosti bez legálneho bývania. (Marcinčin 2024b; Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019)

Pokles chudoby do roku 2019 možno pripísať priaznivému ekonomickému prostrediu, zvyšovaniu miezd a poklesu nezamestnanosti v danom období. K obratu trendu prispeli mimoriadne okolnosti: pandémia COVID-19 (2020 – 2021) a následne vysoká inflácia v rokoch 2022 – 2023 ako dôsledok energetickej krízy a vojny na Ukrajine. Pandémia zasiahla pracovný trh (najmä nízkopríjmové sektory) a hoci štátne podpory dočasne zmiernili dopady, mnohé domácnosti prišli o časť príjmov. Následná vlna zdražovania (energie, bývanie, potraviny) znížila reálnu hodnotu príjmov a tlačila ďalšie domácnosti pod hranicu chudoby – najmä tie, ktoré nemali úspory alebo rezervy. Sociálny systém síce do určitej miery reagoval (valorizácia dôchodkov a životného minima, jednorazové príspevky), no nie vždy dostatočne rýchlo a adresne na ochranu všetkých ohrozených skupín. Výsledkom je, že chudoba v roku 2024 presahuje úroveň spred desiatich rokov, čo signalizuje potrebu posilniť opatrenia nielen v sociálnych, ale aj hospodárskych a regionálnych politikách, ako aj v oblasti vzdelávania, dostupného bývania, daňovo-odvodovej politiky, podpory zamestnanosti a zvyšovania odolnosti domácností voči budúcim krízam.

2.4 Ohrozené skupiny obyvateľstva

Chudoba na Slovensku nezasahuje všetky skupiny rovnomerne, existujú špecificky zraniteľné skupiny, ktoré sú rizikom chudoby postihnuté oveľa častejšie než priemer populácie. Medzi najohrozenejšie tradične patria deti a viacdetné rodiny, neúplné rodiny, ako aj osamelo žijúci seniori. (obr. 4)

Obr. 4 – Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (AROPE) podľa typu domácnosti (SR, 2024)

Zdroj: ŠÚ SR 2025a

Z dát vyplýva, že najvyššiu mieru chudoby majú neúplné rodiny – domácnosti s jedným dospelým a závislými deťmi. Až 37,8 % osôb žijúcich v takýchto sólo rodičovských domácnostiach bolo v roku 2024 ohrozených chudobou (skoro 29 000 ľudí). Veľmi vysoká (prakticky dvojnásobná oproti priemeru) je aj chudoba vo viacpočetných rodinách – v domácnostiach dvoch dospelých s tromi a viac deťmi dosahovala 32,7 %. Pre porovnanie, v domácnostiach dvojíc s jedným či dvoma deťmi bola miera chudoby okolo 14 - 16 %, teda blízko celoslovenského priemeru. (obr. 4)

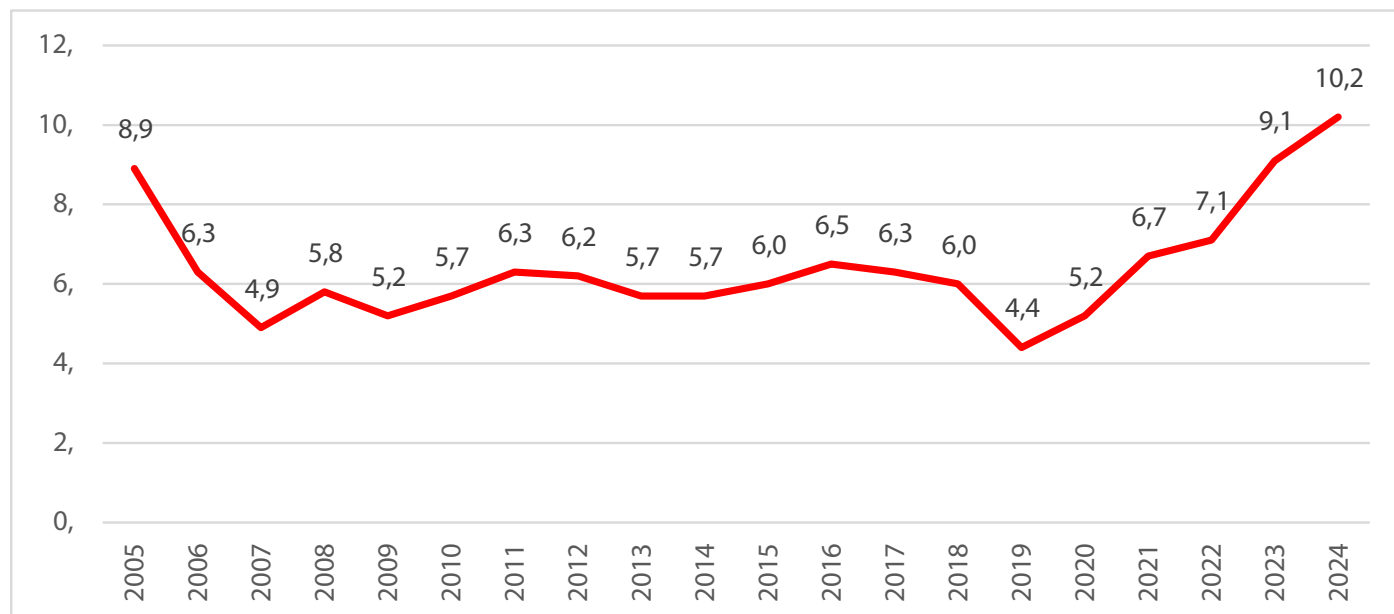
Výrazné rozdiely vidno aj pri porovnaní jednočlenných domácností. Všeobecne platí, že osamelo žijúci ľudia čelia vyššiemu riziku chudoby než domácnosti s viacerými dospelými (ktorí môžu zdieľať náklady). Hoci sa v posledných dvoch rokoch zvykne vo verejnej debate hovoriť, že „slovenské dôchodky sú veľmi štedré“ (Beračka 2025), tak realita je odlišná – minimálne u niektorých skupín dôchodcov. Osamelo žijúci seniori patria k mimoriadne ohrozeným. V roku 2024 bolo chudobou ohrozených 30,3 % osôb nad 65 rokov žijúcich samých (ženy) a 26,8 % samostatne žijúcich mužov – seniorov – dokopy ide o cca 29 000 ľudí, čo je porovnateľný počet ako v prípade jednorodičovských rodín. Tieto čísla odrážajú nízke dôchodky mnohých starších ľudí, najmä žien (ktoré majú v priemere nižšie penzie a dlhšiu dobu dožitia). Relatívne vysoké riziko nesú aj osamelo žijúce osoby v produktívnom veku, najmä muži. U mužov - jednotlivcov mladších než 65 rokov, dosahovala miera chudoby 30,0 %, kým u žien jednotlivkyn v produktívnom veku bola 24,5 %. Vyššia chudoba u osamelých mužov môže súvisieť s tým, že medzi nimi je väčší podiel nezamestnaných alebo pracujúcich za nízke mzdy (prípadne s problémami, ako sú rôzne závislosti). V každom prípade osamelo žijúci (bez ohľadu na vek či pohlavie) nemajú výhodu zdieľania nákladov, takže sa ľahšie prepádajú do chudoby. (obr. 4)

Z hľadiska ekonomickej aktivity sú najohrozenejšie tie domácnosti, v ktorých nikto nepracuje alebo pracuje veľmi málo – to vystihuje práve ukazovateľ veľmi nízkej intenzity práce. Domácnosti odkázané len na sociálne dávky (napríklad rodiny znevýhodnených, invalidných dôchodcov, alebo osôb s ťažkým zdravotným

postihnutím, alebo dlhodobo nezamestnaných) trpia nielen nízkymi príjmami, ale často aj materiálnou depriváciou. Vysoký podiel chudobných nachádzame aj medzi nezamestnanými jednotlivcami – podľa štatistík EU-SILC vyše polovica nezamestnaných osôb je príjmovovo chudobná.

Určitou špecifickou kategóriou sú pracujúci ohrození chudobou – najmä ľudia pracujúci na skrátenej úväzky, sezónne práce, dohody, za minimálnu mzdu a pod. Títo síce formálne majú príjem z práce, ale ak živia rodinu (alebo ak ide o jednu zárobkovo činnú osobu v domácnosti), môžu spadnúť pod hranicu chudoby. Od roku 2020 kontinuálne stúpa podiel pracujúcich s príjmom pod hranicou chudoby, a to aj napriek relatívne dobrým trendom nezamestnanosti/zamestnanosti na Slovensku. (obr. 5)

Obr. 5 – Pracujúci ohrození chudobou
(podiel zamestnaných s príjmom pod hranicou rizika chudoby /%/)

Zdroj: Eurostat, sdg_01_41

V roku 2019 sme mali historicky najnižší podiel takto zasiahnutých pracujúcich (4,4 %), no do roku 2024 nám tento podiel stúpol na 10,2 %, čo je najvyšší podiel od roku 2015. (obr. 4) Hoci minimálna mzda na Slovensku prešla v posledných rokoch relatívne dynamickým vývojom, jej reálny rast bol často obmedzený vysokou infláciou. Napriek tomu, že nominálna minimálna mzda rástla, jej kúpna sila v kľúčových obdobiach stagnovala alebo dokonca klesala (2012 - 2013 a 2022 - 2024). (Košč 2025a) Počet pracujúcich, ktorí poberajú minimálnu mzdu, postupne klesá, v roku 2023 minimálnu mzdu poberalo len 6 % pracujúcich, no podiel pracujúcich pod hranicou rizika chudoby nám naopak na Slovensku stúpa. (obr. 4) (ePráca 2025)

Hoci sa často zdôrazňuje, že práca je najúčinnnejšou cestou z chudoby, v realite je to oveľa zložitejšie. Zamestnanie samo o sebe nepostačuje na dosiahnutie dôstojného príjmu a v mnohých prípadoch ani nezaručuje základné životné zabezpečenie. Z dát OECD vyplýva, že pre všetky štandardizované typy domácností zamestnaných, potrebujú zamestnanci na Slovensku odpracovať viac hodín týždenne na vymanenie sa z chudoby (prekročenie hranice rizika chudoby), než je priemer EÚ (pri minimálnej mzde, aj pri 67 % priemernej mzdy), čo znamená, že vymanenie sa z chudoby je v Slovenskej republike relatívne ťažšie. Platí to najmä pre jednorodičov, no aj pri úplných rodinách s deťmi. (OECD 2025) Podľa OECD poskytuje Slovensko len veľmi obmedzenú podporu domácnostiam s nízkymi príjmami – štátne transfery pre rodiny bez príjmu nedosahujú ani 20 % mediánu príjmov. (OECD 2024) V dôsledku toho musia tieto domácnosti výpadok kompenzovať vyšším počtom odpracovaných hodín, aby sa dostali nad hranicu chudoby.

BOX 3:

Riešenie chudoby na Slovensku často prebieha formou ad hoc zásahov, ktoré sú motivované volebnými preferenciami alebo tlakom rôznych záujmových skupín. Politici tak prijímajú opatrenia v prospech vybraných skupín, namiesto toho, aby riešili problém chudoby systémovo. Hoci jednotlivé ad hoc zásahy do sociálneho systému môžu krátkodobo pomôcť vybraným cieľovým skupinám, zároveň deformujú fungovanie sociálneho systému a vytvárajú nové nerovnosti či neudržateľné náklady do budúcnosti. **Namiesto ucelenej stratégie tak vzniká situácia, keď pre jednotlivé stromy nevidíme les – celkový problém chudoby a príčiny chudoby zostávajú naďalej neriešené.**

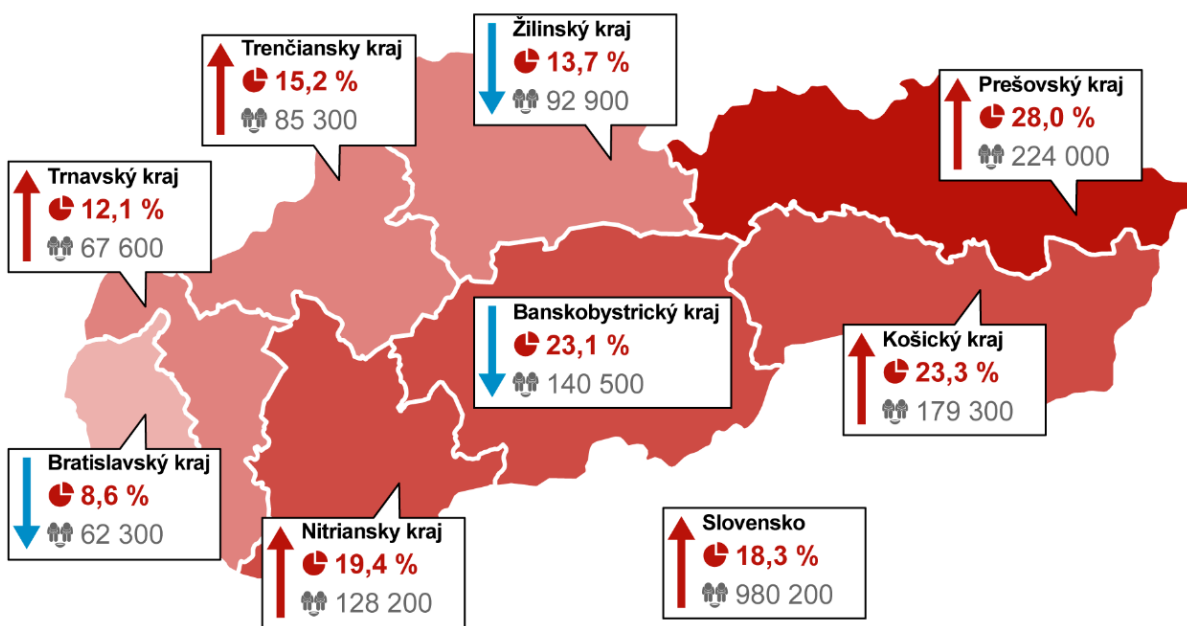
2.5 Regionálne rozdiely v chudobe

Chudoba má na Slovensku výrazný regionálny rozmer. Vo všeobecnosti platí, že nižšie riziko chudoby je v ekonomicky rozvinutejších regiónoch na západe krajiny (najmä Bratislava a okolie), kým vyššia chudoba trápí regióny na juhu a východe Slovenska, ktoré majú vyššiu nezamestnanosť a nižšie priemerné mzdy.

Obr. 6 – Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (AROPE) v krajoch (SR, 2024)

Obyvatelia SR ohrození chudobou

(podiel osôb v %, počet osôb, EU SILC 2024)

Podiel osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením¹⁾

- do 9,0 %
- od 9,1 % do 16,0 %
- od 16,1 % do 24,0 %
- od 24,1 % do 28,0 %

- podiel obyvateľov ohrozených chudobou¹⁾
- počet obyvateľov ohrozených chudobou²⁾
- nárast počtu chudobných medziročne
- pokles počtu chudobných medziročne

¹⁾ Ide o podiel osôb ohrozených jednou, či viacerými z 3 dimenzií chudoby z celkového počtu obyvateľov – Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia

²⁾ Ide o počet osôb ohrozených jednou, či viacerými z 3 dimenzií chudoby

Z regionálnych dát EU-SILC jasne vyplýva, že najnižší podiel osôb ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením je v Bratislavskom kraji (8,6 %), kým najvyšší v Prešovskom kraji (28,0 %). Okrem Bratislavy vykazujú relatívne priaznivé čísla aj Trnavský kraj (12,1 %), Žilinský kraj (13,7 %) a Trenčiansky kraj (15,2 %). Nitriansky kraj mal v roku 2024 mieru chudoby 19,4 %, čiže približne na úrovni celoslovenského priemeru (18,3 %). Nad slovenským priemerom sú však Banskobystrický kraj (23,1 %), Košický kraj (23,3 %) a už spomínaný Prešovský (28,0 %). Regionálne rozdiely úzko súvisia s ekonomickou situáciou – v Bratislave a okolí je najviac pracovných príležitostí, najvyššie platy a najnižšia nezamestnanosť, zatiaľ čo v Prešovskom a Košickom kraji je nezamestnanosť dlhodobo najvyššia a priemerné mzdy patria k najnižším. Taktiež vzdelanostná štruktúra, odlev mozgov a rúk z regiónov a dostupnosť služieb i infraštruktúry (jaslí, škôlok, škôl, zdravotnej starostlivosti a pod.) zaostalejších regiónov vplýva na vyššie riziko chudoby.

Za povšimnutie stojí, že regionálna diferenciácia chudoby sa v ostatných rokoch zväčšila. Kým v roku 2015 dosahovala miera rizika chudoby v Prešovskom kraji 16,4 % a v Bratislavskom 7,3 %, rozdiel bol 9,1 p. b., v roku 2024 je rozdiel už 19,4 p. b. (28 % vs. 8,6 %). Tieto disparity naznačujú, že ekonomický rozvoj a neskôr inflačné šoky dopadli na regióny rôzne – prosperita Bratislavy rástla rýchlejšie, kým chudobnejšie regióny čelili vážnejším dôsledkom kríz (pandémia a inflácia).

Rast HDP a exportnej výkonnosti sa na Slovensku nepretavili do primeraného rastu miezd či zlepšenia životných podmienok väčšiny obyvateľstva. Mzdy a príjmy zostávajú nízke, čo má následky vo všetkých oblastiach – od slabšej spotreby, cez zraniteľnosť domácností, až po podinvestovanosť v službách verejného záujmu a infraštruktúre. Koncept „tatranského tigra“ sa s odstupom času javí skôr ako chiméra, než ako udržateľný hospodársky zázrak (Marcinčin 2024c; Marcinčin 2021), keďže nezabezpečil rovnomerné rozdelenie výnosov z transformácie a nepriniesol systémové riešenie chudoby či regionálnych nerovností. (Augustín a Daubner 2024; Gurňák a kol. 2019)

Rast bol poháňaný najmä zahraničnými investíciami a exportom, pričom domáce faktory – ako inovácie, verejné investície či spravodlivá mzdová politika, zohrávali okrajovú úlohu. Slovensko sa tak ocitlo v pasci stredného príjmu, kde zdanlivo úspešný model hospodárskeho rastu nevytvára dostatočné podmienky na znižovanie chudoby. Ak chce krajina zabezpečiť inkluzívny a udržateľný rozvoj, nevyhnutne potrebuje reformu verejných inštitúcií, vyššie investície do vzdelávania, výskumu a inovácií, ako aj presun smerom k znalostnej ekonomike, ktorá bude stáť na spravodlivom odmeňovaní, silných regiónoch a zelenej a digitálnej transformácii. (Augustín, Jančovič a Sergi 2024; Augustín a Daubner 2024; Marcinčin 2024c; Marcinčin 2021)

3. Výdavky domácností

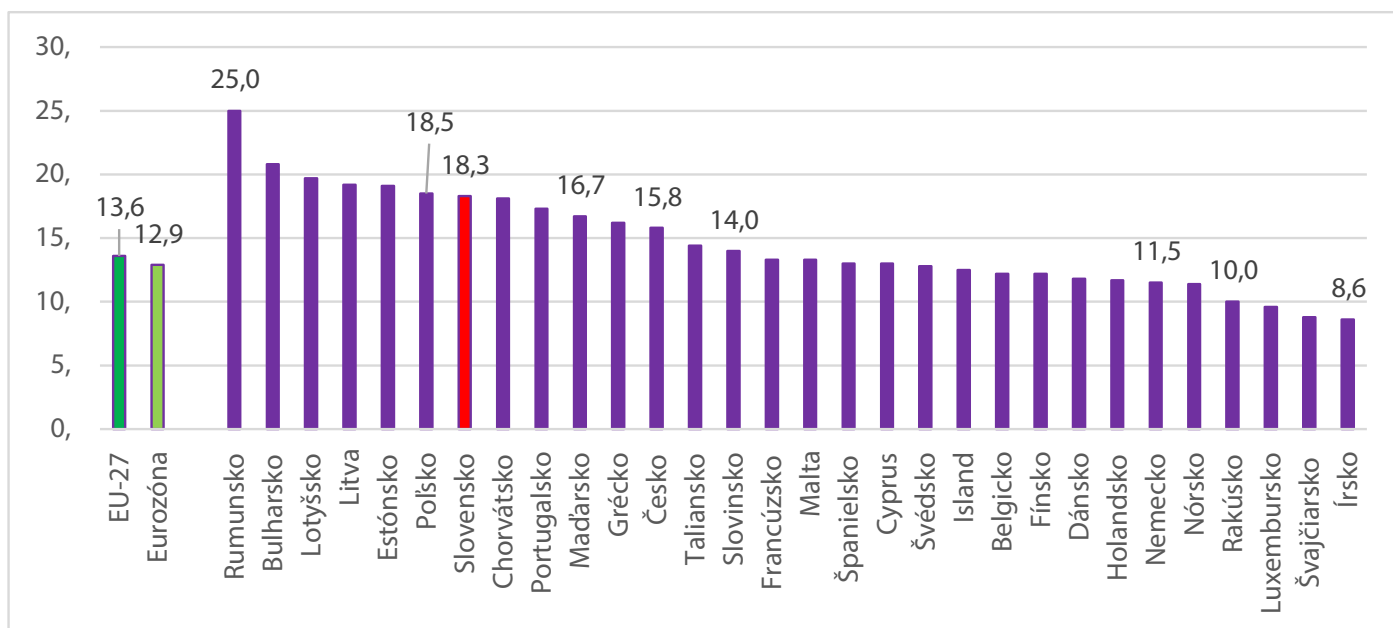
V tejto kapitole sa zameriame na výdavkové správanie slovenských domácností ako dôležitý indikátor ich životnej úrovne a schopnosti čeliť chudobe. Analýza štruktúry a vývoja výdavkov odhaľuje, akú veľkú časť rozpočtu domácností vynakladajú na základné potreby, ako sú bývanie, energie či potraviny, a koľko im zostáva na vzdelanie, zdravie, kultúru či voľný čas. Tieto vzorce spotreby sú kľúčové pre pochopenie zraniteľnosti rôznych skupín obyvateľstva voči cenovým šokom a ekonomickým krízam, ako aj pre formulovanie efektívnych politík na zmiernenie chudoby.

3.1 Medzinárodná komparácia a vývoj výdavkov domácností

Najväčšiu časť výdavkov slovenských domácností pohlcujú základné životné potreby – bývanie a energie spolu s potravinami. Podľa údajov Eurostatu (nama_10_co3_p3) najväčšiu časť spotrebných výdavkov slovenských domácností tvorili bývanie a energie (29,1 %) a potraviny a nealkoholické nápoje (18,3 %) – spolu takmer polovica (47,4) celkového rozpočtu domácností. (obr. 7 a 8) V oboch prípadoch bol podiel výdavkov slovenských domácností vyšší ako priemer EÚ, v prípade bývania a energií dokonca tretí najvyšší v EÚ po Fínsku a Dánsku, nasledovaní Írskom. (obr. 8) Pri potravinách a nealkoholických nápojoch sme v rebríčku

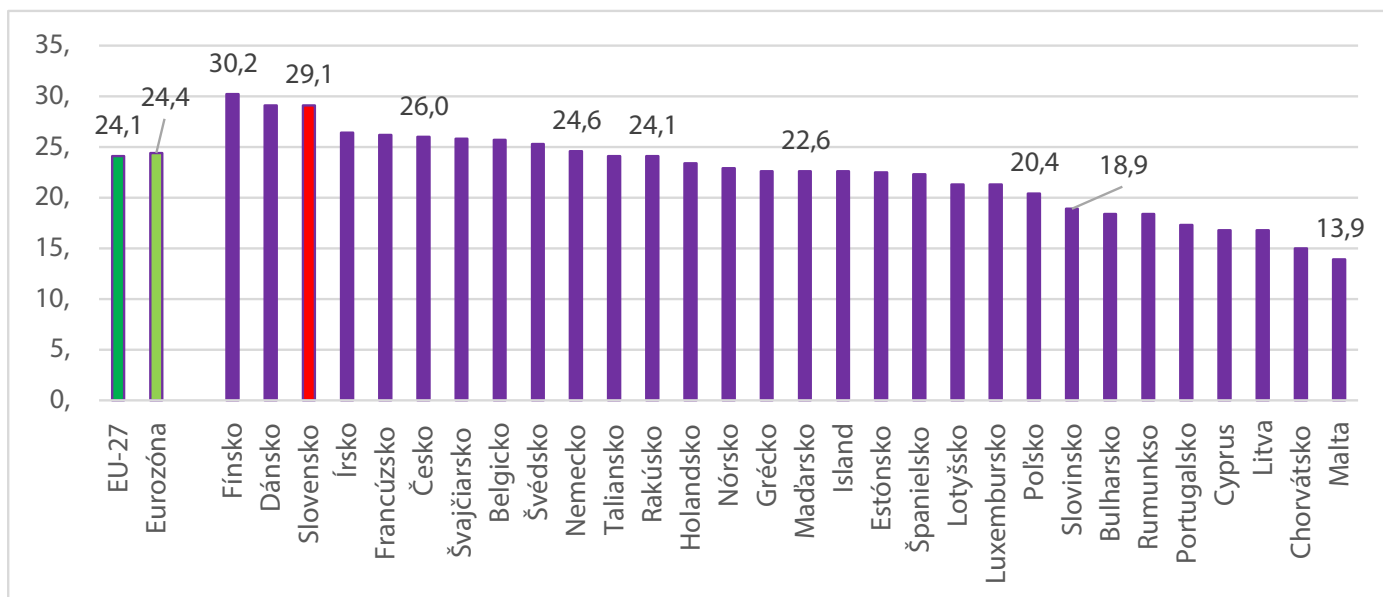
obsadili 7. miesto, no ak sa pozrieme na potravinové výdavky fínskych, dánskych a írskych domácností, tie sa nachádzajú pod priemerom EÚ v poslednej štvrtine krajín s najnižším podielom výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje. (obr. 7) Naopak, krajiny, ktoré vykazujú vyšší podiel nákladov na potraviny ako Slovensko (obr. 7), majú podpriemerné výdavky na bývanie a energie (obr. 8). Tieto údaje poukazujú na významnú finančnú záťaž slovenských domácností súvisiacu s každodenným prežitím a akési „kumulované zaťaženie“, keďže na rozdiel od mnohých iných krajín čelia slovenské domácnosti zároveň vysokým nákladom na bývanie, aj na potraviny, čo im znižuje priestor na iné, rozvojové alebo voliteľné výdavky.

Obr. 7 – Podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje na celkových výdavkoch domácností (2022)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

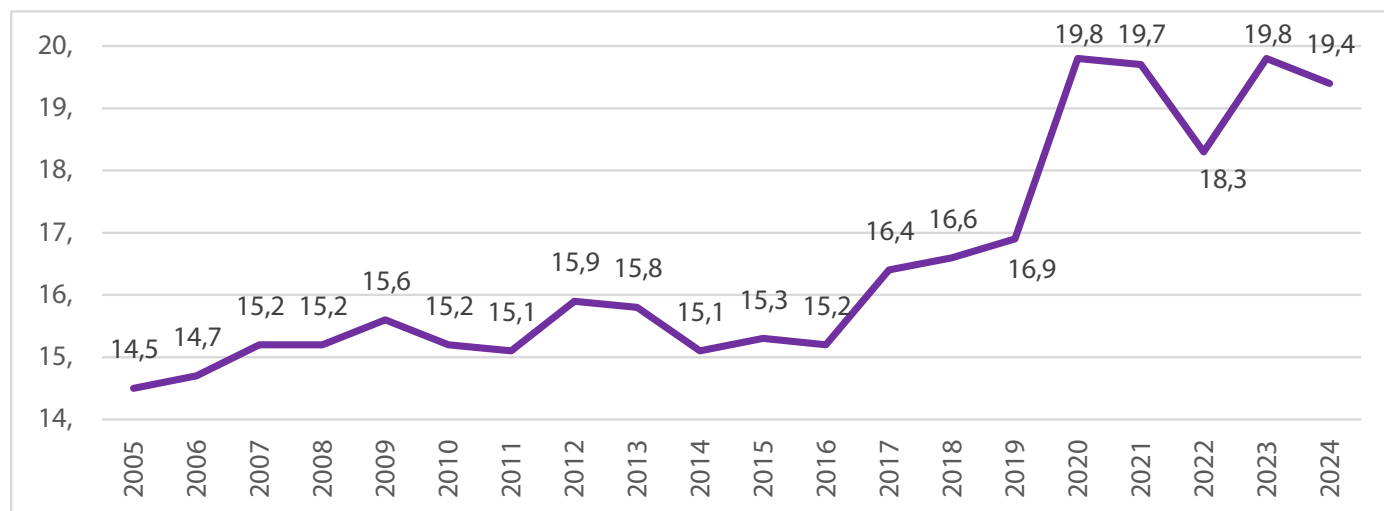
Obr. 8 – Podiel výdavkov na bývanie a energie na celkových výdavkoch domácností (2022)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Po relatívne stabilnom období, kedy výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje medzi rokmi 2005 a 2019 stúpali len mierne zo 14,5 % na 16,9 %, nastal po roku 2019 prudký nárast, ktorý kulminoval v rokoch 2020 a 2021 na úrovni takmer 20 % (obr. 9). Tento nárast súvisel s dopadmi pandémie. A hoci v roku 2022 podiel mierne klesol, v rokoch 2023 a 2024 znova stúpol a zostáva výrazne vyšší, ako boli predkrízové hodnoty, čo naznačuje trvalejšiu záťaž pre rodinné rozpočty.

Obr. 9 – Podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje na celkových výdavkoch domácností v SR (2005-2024)

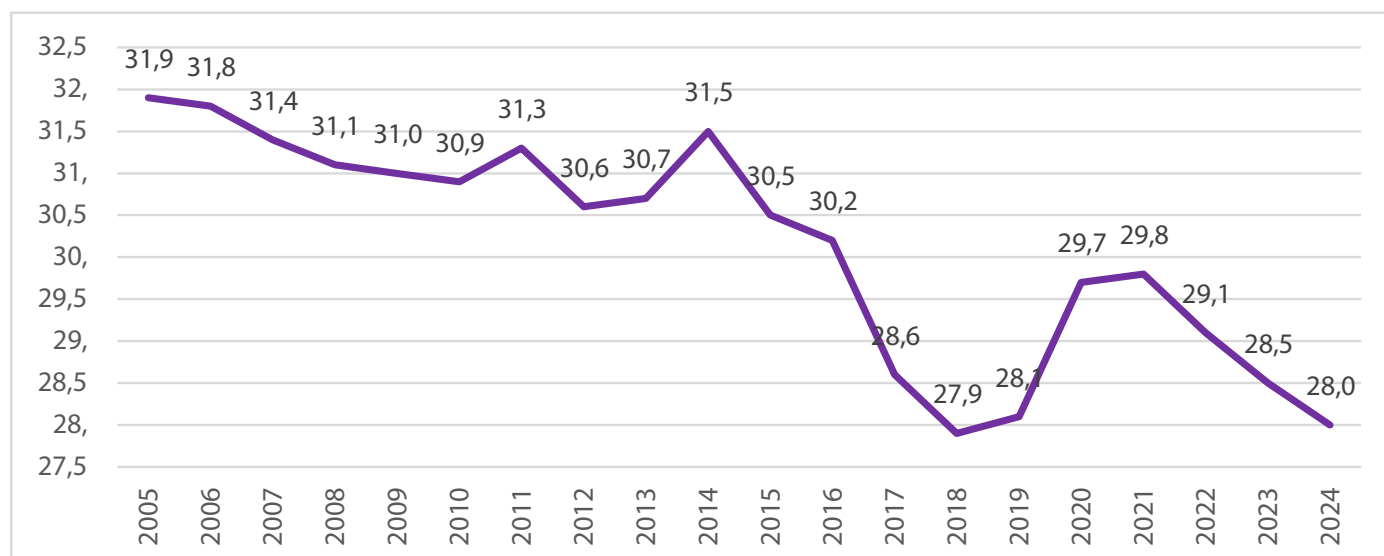

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Podiel výdavkov na bývanie a energie na celkových výdavkoch domácnosti SR sa dlhodobo drží na vysokej úrovni medzi 28-32 %. Po relatívnej stabilite v rokoch 2005 – 2014 nastal medzi rokmi 2015 až 2018 výrazný pokles, a to až na 27,9 %, pravdepodobne v dôsledku lacnejších energií a rastúcich príjmov domácností. V rokoch 2020 – 2021 výdavky opäť mierne vzrástli, no od roku 2022 znova klesajú (obr. 10). Z veľkej časti, k poklesu podielu výdavkov na bývanie a energie, pomohlo aj plošné dotovanie zastropovania cien energií štátom.

Aj napriek týmto výkyvom zostáva bývanie a energie najväčšou výdavkovou položkou slovenských domácností. Podiel týchto výdavkov je dlhodobo vyšší než priemer EÚ, čo nielen, že poukazuje na vyššiu nákladovosť bývania v pomere k príjmom, ale signalizuje nám to aj ešte väčší tlak na rozpočty rodín, ktoré sa nachádzajú v nižších príjmových decilochoch.

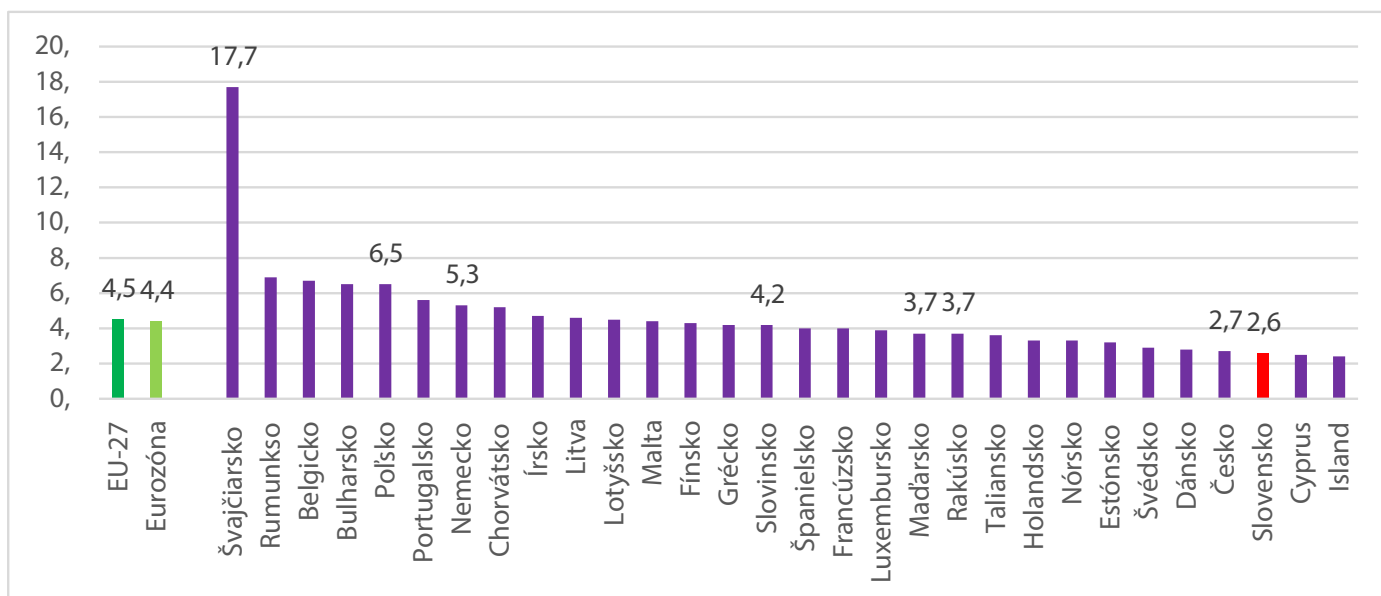
Obr. 10 – Podiel výdavkov na bývanie a energie na celkových výdavkoch domácnosti v SR (2005-2024)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Podiel výdavkov na zdravotnú starostlivosť dosahoval 2,6 % (obr. 11), čo je jeden z najnižších podielov v EÚ. Takáto komparácia dáť však nič nehovorí o tom, či je takýto nízky podiel výdavkov slovenských domácností dôsledkom nedostatku financií, štrukturálneho nastavenia slovenského zdravotníctva, alebo výsledkom kombinácie viacerých faktorov vrátane nízkeho povedomia o prevencii, slabej dostupnosti zdravotnej starostlivosti v regiónoch, ako aj nepremyslenej privatizácie slovenského zdravotníctva. Ak si porovnáme podiel výdavkov slovenských a švajčiarskych domácností, pričom by sme ignorovali kontext, tak by sme mohli skonštatovať, že Švajčiari si viac vážia svoje zdravie. Pravdou však je, že vo Švajčiarsku sa nerieši povinné zdravotné poistenie formou zdravotných odvodov ako na Slovensku (alebo inde v Európe), ale individuálne (Švajčiari si povinne platia zdravotné poistenie zo svojej čistej mzdy). Ak sa pozrieme na zdravotný stav obyvateľstva na Slovensku, najmä čo sa týka kardiovaskulárnych, onkologických ochorení, alebo nízkeho dožitia v zdraví, tak zisťujeme, že slovenskí občania patria k najmenej zdravým v OECD a tak výdavky domácností na zdravotníctvo sú zjavne nedostatočné. (Košč 2025c) Pritom je verejne známou informácia, že za posledné roky narástli poplatky v zdravotníctve, ktoré nezlepšujú zdravotnú starostlivosť (NKÚ 2025), čiže nárast týchto výdavkov (obr. 11) na Slovensku pravdepodobne nemá nič spoločné s tým, že by sa slovenskí občania viac začali starať o svoje zdravie. Výsledkom je, že si pravdepodobne väčšina obyvateľstva, aj keď má horší zdravotný stav, nedokáže alokovať viac prostriedkov na zdravotnú starostlivosť. Jedným z hlavných dôvodov nízkych výdavkov slovenských domácností na zdravie je najmä vyššie uvedený skoro polovičný výdavkový podiel na základné prežitie domácnosti, čo zásadným spôsobom znižuje priestor na iné voliteľné výdavky a spôsobuje šetrenie aj v tak dôležitej oblasti, ako je vlastné zdravie.

Obr. 11 – Podiel výdavkov na zdravie na celkových výdavkoch domácností (2022)

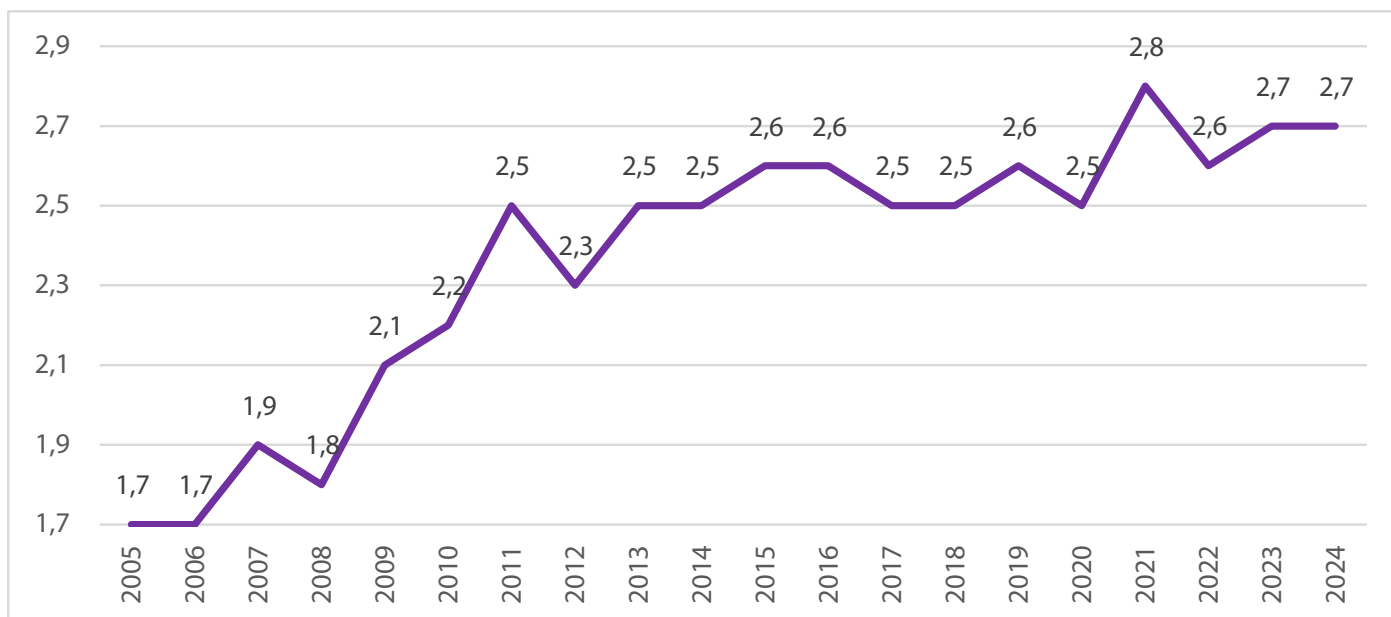

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Výdavky na zdravie (obr. 12) mierne vzrástli – z pôvodných 1,7 % na skoro 3 %. Tento nárast možno prisúdiť jednak demografickému vývoju (starnutie populácie), ako aj vyšším doplatkom za lieky a zdravotné výkony.

Obr. 12 – Podiel výdavkov na zdravie na celkových výdavkoch domácností v SR (2005 - 2024)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Výdavky na dopravu predstavovali najnižší, iba 5,6 % podiel na celkových výdavkoch v EÚ (obr. 13). Možným vysvetlením je kombinácia faktorov, ako sú nižšie príjmy a výdavkové limity spôsobené vysokým podielom výdavkov na bývanie, energie a potraviny. Zároveň je ďalším pravdepodobným faktorom obmedzená ponuka verejnej dopravy a slabšia infraštruktúra v chudobnejších regiónoch, čo môže spôsobovať, že niektoré domácnosti si dopravu jednoducho nemôžu dovoliť alebo sú obmedzené v mobilite.

Obr. 13 – Podiel výdavkov na dopravu na celkových výdavkoch domácností (2022)

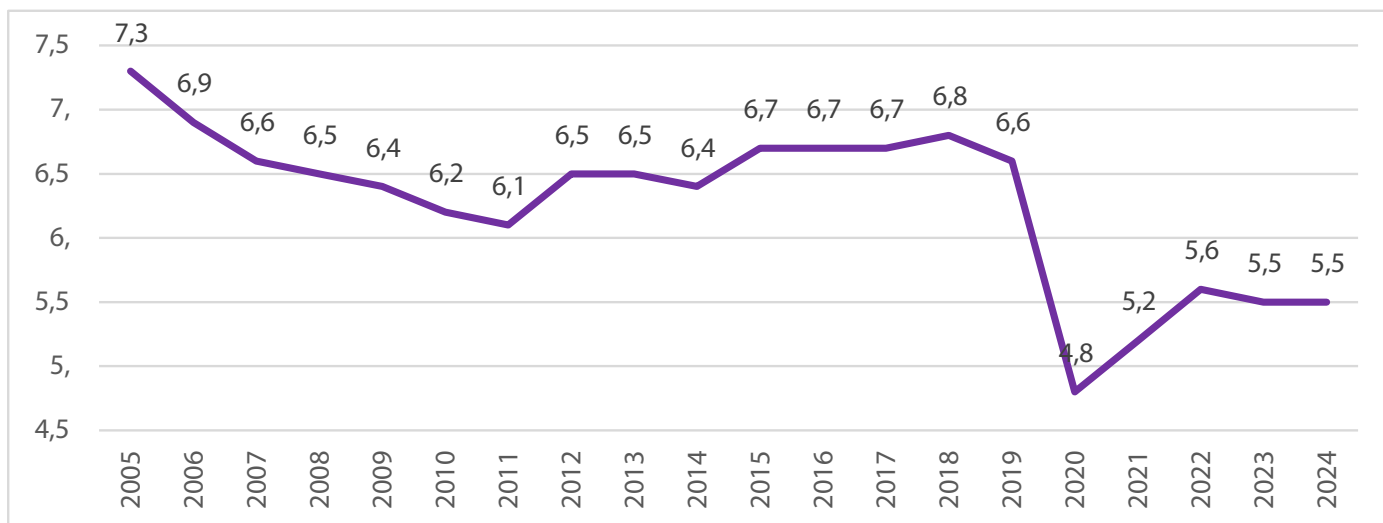

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Podiel výdavkov na dopravu sa od roku 2005 (7,3 %) postupne znižoval a medzi rokmi 2010 - 2019 sa stabilizoval na úrovni 6,4 – 6,8 %. V roku 2020 však došlo k prudkému poklesu na 4,8 %, čo súvisí s pandémiou COVID-19, obmedzením mobility a nižšou spotrebou palív. Od roku 2021 nastal mierny nárast, no v rokoch 2022 – 2024 sa podiel ustálil na 5,5 %, teda stále pod predpandemickou úrovňou. (obr. 14)

Tento vývoj odráža narušenie bežných dopravných návykov počas pandémie a následnú zmenu spotrebiteľského správania, pričom návrat k pôvodnej úrovni výdavkov na dopravu sa neuskutočnil. Dôvodov môže byť viacero, medziiným aj prechod časti pracujúcich na čiastočnú alebo úplnú prácu z domu. No jednou z pravdepodobných príčin bude aj vplyv inflácie na spotrebné správanie domácností, ktoré začali obmedzovať výdavky nesúvisiace so základnými potrebami domácností. Najmä v regiónoch s nižšou dostupnosťou služieb a horšou dopravnou dostupnosťou je doprava pre domácnosti výraznou nákladovou položkou.

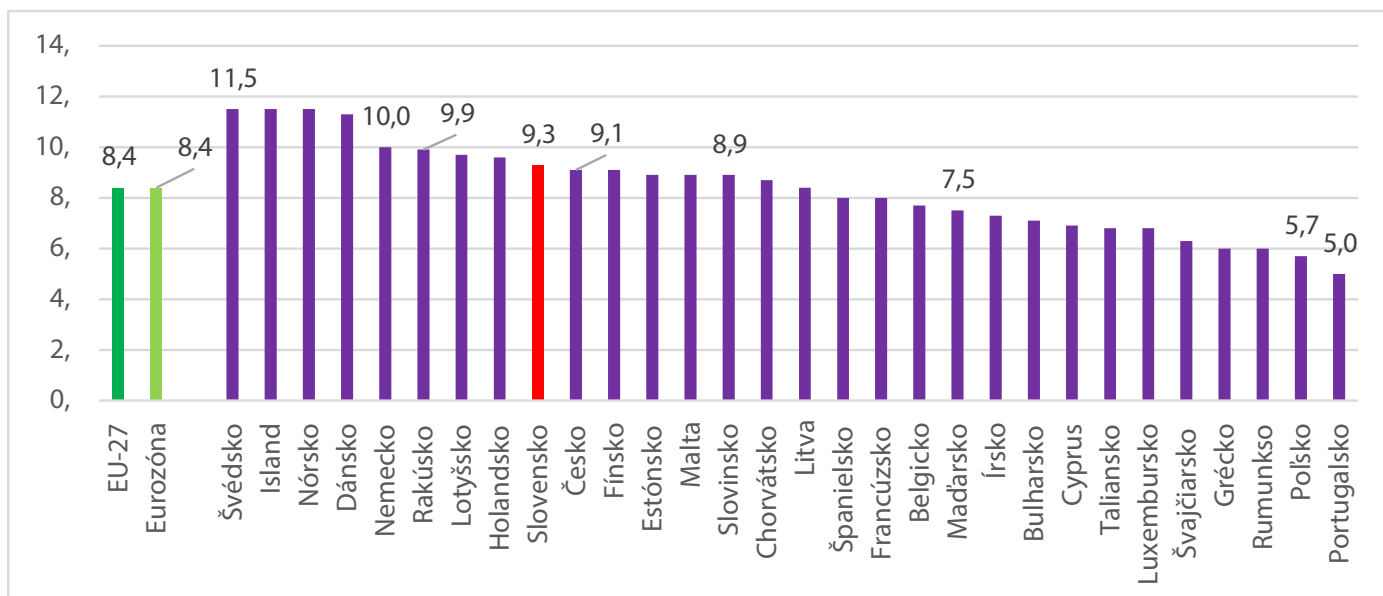
Obr. 14 – Podiel výdavkov na dopravu na celkových výdavkoch domácností v SR (2005-2024)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Slovensko vo výdavkoch na dovolenku a kultúru dosahuje 9,3 % podiel, čo je nad priemerom EÚ. (obr. 15) Napriek relatívne vysokému podielu zostáva otáznosť, aká kvalita a diverzita kultúrnej a rekreačnej ponuky je za týmto číslom ukrytá. A či nie je, naopak, takýto vysoký podiel výdavkov na túto oblasť skôr dôsledkom toho, že dovolenky a kultúra sú skôr luxusným tovarom, ako bežnou súčasťou života slovenských domácností.

Obr. 15 – Podiel výdavkov na rekreáciu a kultúru na celkových výdavkoch domácností (2022)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

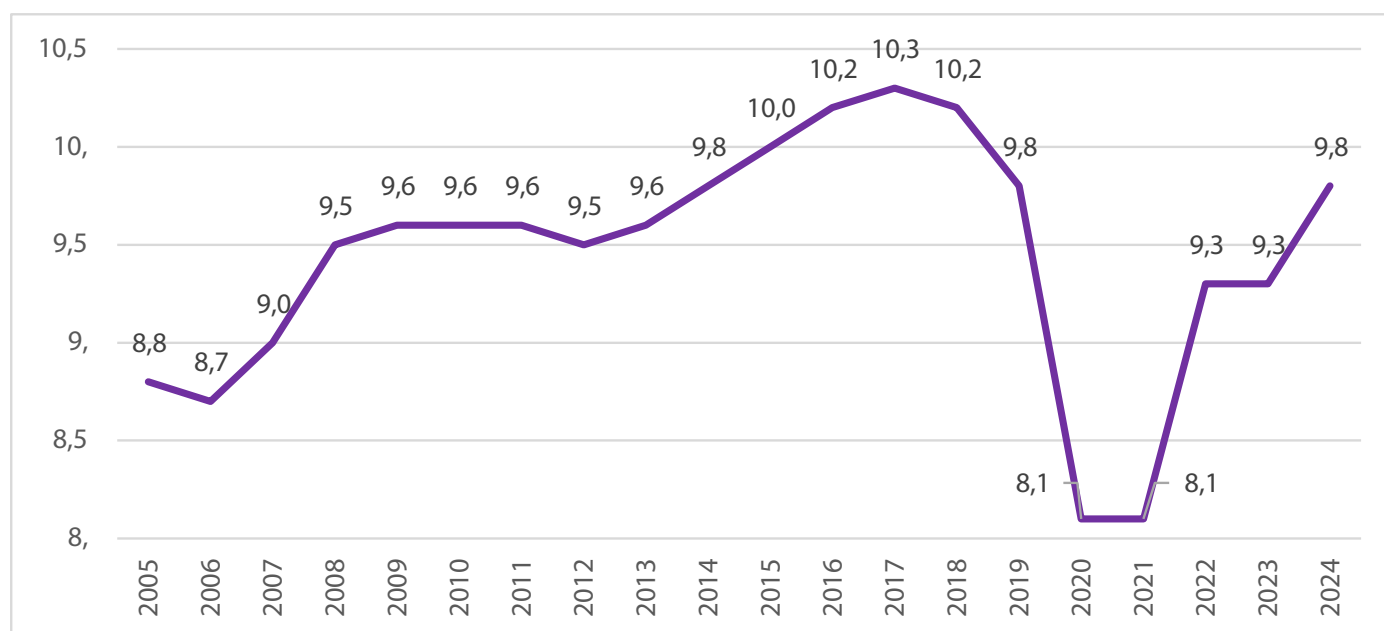
Podiel výdavkov na dovolenky a kultúru od roku 2005 mierne rástol a v období 2016 – 2018 dosiahol maximum 10,3 %. Pandémia COVID-19 spôsobila dramatický pokles na 8,1 % v rokoch 2020 – 2021, čo bolo dôsledkom cestovných obmedzení a zatvorených kultúrnych zariadení. Po uvoľnení opatrení nastal rýchly nárast na 9,8 % v roku 2024, čím sa podiel takmer vrátil na predpandemickú úroveň. (obr. 16)

Tento typ výdavkov je vysoko citlivý na príjmovú situáciu domácností – pre mnohé nízkoprijemové a chudobnejšie domácnosti sú dovolenky a kultúrne aktivity luxusom, ktorý si nemôžu dovoliť vôbec a ich výdavky v tejto oblasti môžu byť nulové. Až 33,4 % obyvateľov Slovenska si nemohlo v roku 2024 dovoliť ísť raz za rok na jeden týždeň dovolenky mimo domu. (ŠÚ SR 2025a)

Napriek relatívne vysokému podielu týchto výdavkov, Slovensko v medzinárodnom porovnaní patrí medzi krajiny, kde sú rekreačné a kultúrne služby drahé a ťažko dostupné. Vysoký podiel teda neznamená dostupnosť, ale skôr vyššiu cenovú náročnosť tohto typu spotreby pre bežné domácnosti, pričom celkové percento podielu výdavkov pre priemernú domácnosť dvíha najmä stredná trieda a bohatšie domácnosti.

Tento ukazovateľ tak nehovorí len o preferenciách, ale aj o nerovnom prístupe k oddychu a kultúrnemu životu, čo je dôležité z hľadiska kvality života a sociálnej inklúzie.

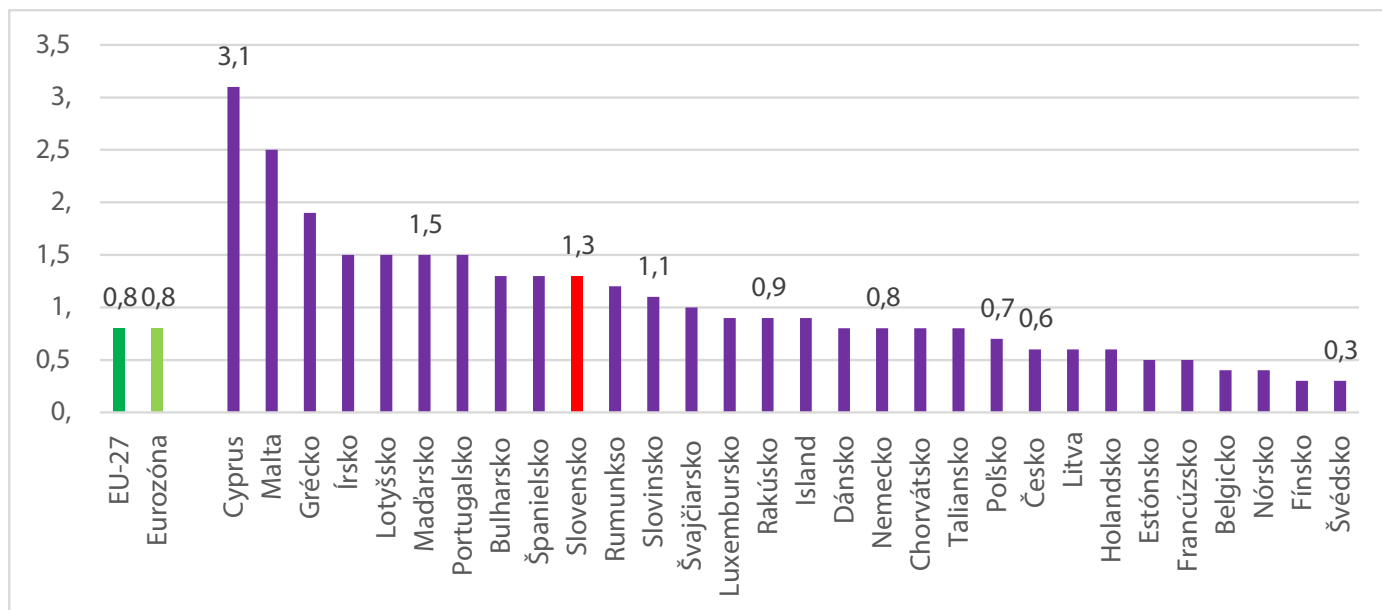
**Obr. 16 – Podiel výdavkov na dovolenku a kultúru na celkových výdavkoch domácností v SR
(2005 - 2024)**

Zdroj: [Eurostat, nama_10_co3_p3](#)

Výdavky na vzdelávanie zostávajú naďalej marginálne – len 1,3 % z rodinného rozpočtu (obr. 17), no tieto výdavky sú zároveň vysoko nadpriemerné v porovnaní s priemerom EÚ a najbohatších krajín EÚ.

Obr. 17 – Podiel výdavkov na vzdelávanie na celkových výdavkoch domácností (2022)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

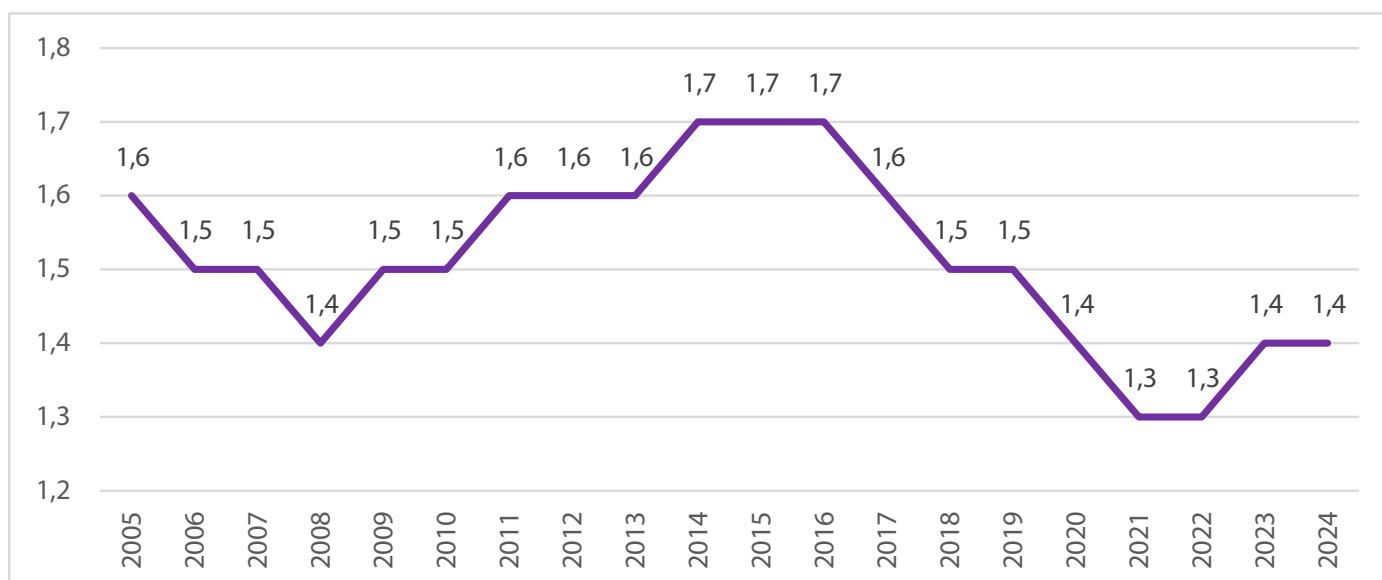
Výdavky na vzdelávanie sa na Slovensku dlhodobo pohybujú na nízkej úrovni – medzi 1,3 % a 1,7 %. Najvyššiu úroveň dosiahli v rokoch 2014 – 2016 (1,7 %), no odvtedy dochádza k poklesu, pričom v rokoch 2021 – 2022 padli na historické minimum 1,3 %. V rokoch 2023 a 2024 sa zaznamenáva mierne oživenie na 1,4 %. (obr. 18)

Hoci slovenské domácnosti vynakladajú na vzdelávanie vyšší podiel výdavkov, než napr. rodiny v škandinávskych krajinách, neodráža to vyššiu kvalitu ani dostupnosť vzdelania. V severských štátoch je vzdelávanie vo veľkej miere hradené z verejných zdrojov, a domácnosti tak znášajú len minimálne náklady. Naopak, na Slovensku vyšší podiel často znamená, že domácnosti supľujú chýbajúce verejné financovanie, najmä v celoživotnom vzdelávaní, ale aj pri doučovaní, kurzoch či mimoškolských aktivitách. Pre nízkoprijemné rodiny to predstavuje významnú bariéru, ktorá prehľbuje nerovnosti v prístupe k vzdelávaniu.

Slovensko dlhodobo parilo medzi krajiny EÚ, ktoré mali nízku mieru účasti na celoživotnom vzdelávaní. Medzi rokmi 2013 - 2021 oscilovala miera medzi 2,8 - 4,8 %, hoci priemer EÚ osciloval medzi 8,9 - 10,9 %. V roku 2021 došlo k zmene metodiky u všetkých krajín EÚ a v roku 2022 aj k zmene metodiky pre SR. Odvtedy vykazujeme na Slovensku mieru účasti na celoživotnom vzdelávaní zhruba na úrovni priemeru EÚ. Napríklad v roku 2024 bol priemer EÚ 13,5 % a Slovensko vykazuje 12,8 % mieru. (Eurostat, trng_ifse_01). Nárast miery celoživotného vzdelávania od roku 2022 nastal pravdepodobne kombináciou reálnych opatrení zvyšujúcich mieru celoživotného vzdelávania, ako boli projekty „Nestrať prácu – vzdelávaj sa“, rekvalifikácia zamestnancov hneďouhoľných baní na hornej Nitre, alebo ďalšie projekty aktívnych politik na trhu práce a faktu, že po zmenách metodiky sa do celoživotného vzdelávania na Slovensku od roku 2022 začali započítavať aj pravidelné vzdelávania absolvované na pracovisku, ako školenia BOZP, protipožiarne školenia, atď., čiže školenia, ktoré sú potrebné, no v skutočnosti nepomáhajú zvyšovať kvalifikáciu ani úroveň vzdelania. (Košč a kol. 2023a; Košč a kol. 2023b)

Ak aj pripustíme, že miera účasti na celoživotnom vzdelávaní Slovákov je porovnateľná s priemerom EÚ, tak problémom je, že v priemere v takomto vzdelávaní občan Slovenska v roku 2022 strávil ročne 32 hodín, hoci priemer EÚ bol 84 hodín ročne. (European commission 2024) Z tohto dôvodu, ako aj z dôvodu zmien plynúcich z globálnych výziev (zelená, priemyselná a sociálna transformácia), nie je dobré, ak slovenské domácnosti nemajú finančný priestor na vzdelávanie svojich členov.

Obr. 18 – Podiel výdavkov na vzdelávanie na celkových výdavkoch domácností v SR (2005 - 2024)

Zdroj: Eurostat, nama_10_co3_p3

Tento výdavkový profil, kde slovenské domácnosti vynakladajú drvivú väčšinu príjmov na základné životné potreby, pričom na preventívne a rozvojové oblasti (zdravie, vzdelanie, kultúra) im často neostáva dostatočný priestor, je kľúčovým indikátorom nízkej životnej úrovne a zároveň signálom štrukturálnych nerovností, ktoré obmedzujú dlhodobé perspektívy sociálnej mobility a celkového rozvoja spoločnosti.

Z pohľadu nízkoprijimových skupín a dôchodcov sú tieto podiely ešte vypuklejšie – v týchto domácnostiach výdavky na potraviny a bývanie často tvoria viac než 50 % všetkých výdavkov. Členovia domácností s nízkym príjmom tak čelili najväčšiemu riziku počas inflačnej periódy v rokoch 2022 – 2023, kedy práve ceny potravín a energií rástli najrýchlejšie a čelia mu dodnes, keďže nárast cien základných výdavkov bol trvalý. Dôsledkom je prehĺbenie tzv. vynútených výdavkových kompromisov, keď domácnosti obmedzujú výdavky na zdravie, vzdelanie alebo sociálnu participáciu, aby pokryli základné životné potreby.

Tieto trendy naznačujú, že slovenské domácnosti sú veľmi citlivé na cenové šoky a krízy – v čase rastu cien potravín a energií sú nútené obmedziť výdavky na nevyhnutné potreby, čím sa znižuje ich životná úroveň a zvyšuje riziko chudoby. V dlhodobom horizonte by preto sociálne politiky mali cieľiť na zníženie nákladov na základné potreby (napr. podpora bývania, energetická efektívnosť) a zároveň podporiť prístup k rozvojovým výdavkom (vzdelanie, kultúra), ktoré zvyšujú odolnosť domácností a ich schopnosť vymaniť sa z chudoby.

Za ostatných 15 – 20 rokov prešli výdavky slovenských domácností výraznou premenou, odrážajúc zmeny príjmov, životného štýlu i krízové obdobia. V polovici „nultých“ rokov smeroval značný podiel výdavkov na základné potreby, potraviny a bývanie. Podiel výdavkov na potraviny medzi rokmi 2005 – 2019 mierne stúpal, no prudko narástol počas pandémie a inflácie, keď dosiahol takmer 20 %. (obr. 9) Aj výdavky na bývanie a energie ostávajú trvalo vysoké, pričom v rokoch 2022 – 2024 ich podiel mierne klesol najmä vďaka štátnemu zastropovaniu cien. (obr. 10) Základné výdavky tak aj naďalej tvoria takmer polovicu rozpočtu priemernej domácnosti, čo je jeden z najvyšších podielov v EÚ (obr. 7, 8), pričom ešte vyšší podiel základných výdavkov je príznačný pre nízkoprijimové domácnosti.

Výraznejší rast zaznamenali výdavky na kultúru, dovolenky, zdravie. Ide však o výdavky, ktoré sú vysoko nerovnomerne rozdelené – chudobné domácnosti si ich často nemôžu dovoliť vôbec. Naopak, výdavky na dopravu sa dlhodobo znižovali a zostávajú pod úrovňou pred pandémie (obr. 14), čo môže súvisieť aj s obmedzenou infraštruktúrou v chudobnejších regiónoch.

Zásadný zlom nastal počas pandémie a inflačnej vlny 2022 – 2023, ktorá výrazne zvýšila podiel základných výdavkov na úkor ostatných oblastí. Táto situácia viedla k tzv. vynúteným výdavkovým kompromisom –

domácnosti začali šetriť na vzdelaní, zdraví či voľnom čase, aby pokryli rastúce ceny potravín a energií. Výskumy zároveň ukazujú, že za nárastom cien v sektore potravín a energií stáli najmä firemné marže (tzv. greedflation). (Rabensteiner et al. 2025; Marcinčin 2025)

3.2 Rozdiely vo výdavkoch podľa príjmu a typu domácnosti

Príjmové rozdiely sa odrážajú v štruktúre výdavkov slovenských domácností veľmi výrazne. Kým priemerná domácnosť minie na potraviny 17 – 18 % svojho rozpočtu, v prípade najchudobnejších kvintilov ide o 25 – 30 %, teda takmer tretinu všetkých výdavkov. Ďalšiu štvrtinu často zaberá bývanie a energie. (Glasová 2021) Naopak, najbohatšie vrstvy venujú na základné potreby menej než polovicu svojho rozpočtu a väčší podiel smerujú do vzdelania, zdravia, cestovania či voľnočasových aktivít. Tieto rozdiely sa prehlbujú pri raste cien potravín a energií, keďže práve nízkopríjmové skupiny sú na tieto položky najcitlivejšie.

Významným faktorom pri rozdieloch v spotrebe je aj typ domácnosti. Rodiny s deťmi čelia vyšším nákladom na potraviny, bývanie, školské a detské potreby. Jednočlenné domácnosti platia relatívne viac za bývanie, keďže náklady nezdieľajú s ďalšími členmi. Osobitne zraniteľné sú dôchodcovské domácnosti, kde potraviny a bývanie tvoria dokopy vyše 50 % výdavkov. Energetické náklady samy o sebe tvoria v priemere až 17 % ich rozpočtu, čo spolu s nízkymi dôchodkami výrazne obmedzuje ich schopnosť míňať na iné potreby. Dôchodcovia v priemere míňajú menej na dopravu či reštaurácie, no relatívne viac na zdravotnú starostlivosť. (Glasová 2021)

3.3 Rozdiely vo výdavkoch podľa regiónu

Regionálne rozdiely sú najvýraznejšie v celkovom objeme výdavkov. Analýzy dát potvrdzujú štatisticky významné rozdiely medzi regiónmi, najmä v kategóriách ako bývanie, reštaurácie a hotely, pošty a telekomunikácie, odevy a obuv. Bratislavský kraj vykazuje najvyššie príjmy, aj výdavky, zatiaľ čo v Prešovskom kraji je to výrazne menej. Paradoxom je, že výdavky domácností v Prešovskom a Košickom kraji sú vyššie ako ich príjmy, čo môže byť dôsledkom viacerých faktorov – od sivej ekonomiky, až po nadmerné zadlžovanie sa. (tab. 1) Napriek tomu štruktúra výdavkov ostáva vo všetkých regiónoch porovnateľná – dominuje bývanie a strava, pričom tieto výdavky tvoria približne 50 % všetkých výdavkov. Obyvatelia Bratislavského kraja však podielovo míňajú viac na menej nevyhnutné výdavky, ako na reštaurácie, hotely, telekomunikačné služby či oblečenie, čo odráža vyšší životný štandard. Tieto zistenia zdôrazňujú významné regionálne rozdiely, ktoré ovplyvňujú životný štýl obyvateľstva a vyžadujú si zohľadnenie pri tvorbe regionálnej politiky zameranej na znižovanie nerovností. (Krajčíková 2025, Košč 2025b)

Tab. 1 – Príjmy a výdavky domácností v SR

SR 2023	Celkový disponibilný príjem domácnosti (zdroj EU SILC)	Čisté peňažné výdavky	Podiel čistých peňažných výdavkov na celkových disponibilných príjmoch domácností
SR spolu	494,00 €	506,83 €	103%
BSK	571,00 €	460,07 €	81%
TNSK	555,00 €	488,12 €	88%
TTSK	536,00 €	449,92 €	84%
NSK	480,00 €	458,03 €	95%
ŽSK	495,00 €	471,67 €	95%
BBSK	504,00 €	451,06 €	89%
PSK	417,00 €	466,73 €	112%
KSK	429,00 €	455,09 €	106%

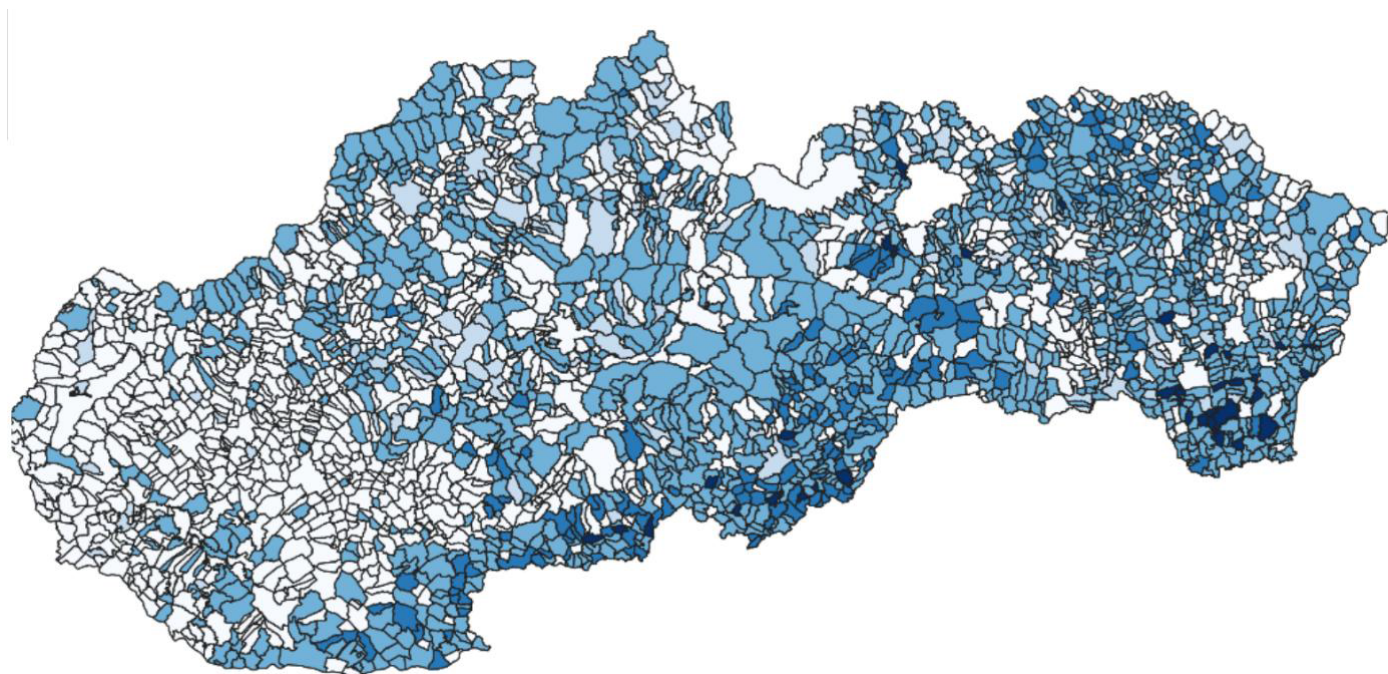
Zdroj: ŠÚ SR 2025b

Pohľad na regionálne rozdiely po krajoch je do istej miery nedostatočný. Tu však treba povedať, že nemáme dostupné komplexné dáta po okresoch, alebo ešte do väčšej hĺbky. Každý kraj, ale mnohokrát aj okresy na Slovensku majú svoje centrá a periférie, preto by sme mali viac pozornosti venovať skúmaniu týchto skrytých nerovností a až následne hľadať diferencované stratégie, ako tieto nerovnosti zmierňovať. Čiastočný pohľad nám môžu poskytnúť analýzy cien potravín, obedov, energetickej chudoby a dopravnej chudoby, ktoré sa pozreli do regiónov hlbšie, niektoré až na úroveň obcí.

Ceny potravín sú v ekonomických centrách ovplyvnené silnou konkurenciou maloobchodných reťazcov, čo vedie k ich nižším cenovým hladinám. Naopak, v periférnych a sociálne slabších regiónoch, ako je južné a východné Slovensko, obmedzená sieť obchodov a vyššie prevádzkové náklady spôsobujú ich rast. Viaceré štúdie upozorňujú na vysoké náklady vidieckeho maloobchodu v porovnaní s mestským, čo vytvára cenové rozdiely. V riedko osídlených oblastiach sú nedostupné čerstvé a cenovo dostupné potraviny, čo zhoršuje stravovacie podmienky a zdravie obyvateľov. Medzinárodné štúdie potvrdzujú, že izolované trhy majú vyššie marže kvôli dlhším logistickým reťazcom a nižším objemom predaja, čo spôsobuje, že nízkopříjmové domácnosti platia viac za základné potraviny. Tieto rozdiely zvyšujú životné náklady a prehĺbujú príjmové nerovnosti, najmä v kontexte vysokého podielu výdavkov na potraviny na Slovensku. (Košč 2025b)

Pri hodnotení nižších životných nákladov v regiónoch sa často prehliada, že niektoré výdavky sú na vidieku vyššie. Až 52 % domácností v energetickej chudobe žije na vidieku, zatiaľ čo v mestách len 3 %. Nižšia energetická efektívnosť (napr. kúrenie drevom alebo plynom) a vyššia potreba kúrenia v klimaticky náročnejších oblastiach zvyšujú náklady na bývanie mimo aglomerácií. (Dokupilová, 2024) Energetická chudoba je najviac rozšírená v oblastiach mimo ekonomických centier, ako sú juh Nitrianskeho a Banskobystrického kraja a východné Slovensko, pričom tieto oblasti často zodpovedajú aj lokalitám s marginalizovanými rómskymi komunitami (Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019), kde nízke príjmy a neefektívne bývanie vedú k vysokým nákladom na energiu. (Dokupilová et al., 2020). (obr. 19)

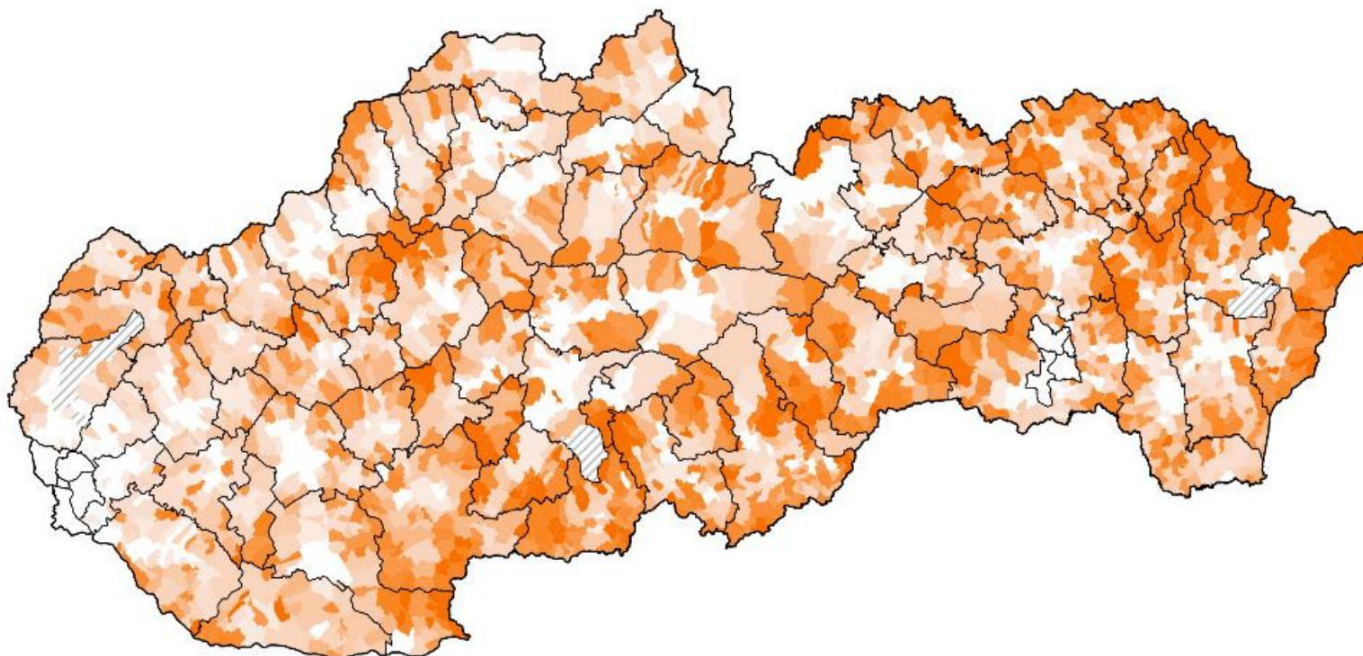
Obr. 19 – Rizikové obce pre ohrozenie energetickej chudobou na základe Indexu ohrozenia

Zdroj: [Dokupilová 2024, s. 1](#)

Dopravná chudoba (obr. 20) je často prehliadaný problém, ktorý sa prejavuje nedostupnosťou verejnej dopravy, finančnou náročnosťou dopravy, absenciou vlastného vozidla a obmedzeným prístupom k základným službám, najmä vo vidieckych a periférnych oblastiach. (Dokupilová, 2023) Podľa Košíkovej a Arnolda (2025) až 7 % obyvateľov Slovenska žije v oblastiach s vysokým stupňom ohrozenia dopravnou chudobou, pričom najviac postihnuté sú regióny Gemer, Horný Zemplín a sever Šariša. Vyššie ceny pohonných hmôt, slabšia cestná infraštruktúra a nízka dostupnosť verejnej dopravy nútia obyvateľov vidieka vynakladať viac na dopravu než obyvatelia miest, čo zvyšuje ich finančné zaťaženie. (obr. 20)

Obr. 20 - Stupne ohrozenia obcí dopravnou chudobou (2025)

Zdroj: Košíková a Arnold 2025, s. 6

Náklady na jedlo mimo domácnosti sa stali osobitnou témou v roku 2024, kedy ceny obedov v školských a zamestnaneckých jedálňach, aj reštauráciách prudko vzrástli. Ceny obedov, v rámci svojho marketingového prieskumu, analyzovala spoločnosť Edenred, ktorá zistila na základe monitoringu útrat na zamestnaneckých kartách, že ceny obedov v prvom polroku 2025 narástli vo všetkých krajoch okrem Žilinského a Trnavského. Košický kraj už dlhodobo vykazuje najvyššie ceny obedov (9,57 €), za ním nasleduje Nitriansky kraj (9,27 €), Žilinský kraj (8,81 €) a Bratislavský kraj (8,39), pričom na druhej strane rebríčka sa nachádza Trenčiansky kraj s priemernou útratou 6,85 €. Zvyšujúca sa cena obedov spôsobuje, že si mnohí ľudia, najmä v chudobnejších krajoch, začali nosiť jedlo do práce z domu, skrátili čas strávený v reštauráciách a obmedzili „gastronomické výdavky“. Tento vývoj dokumentuje tzv. výdavkové kompromisy – keď rast cien tlačí domácnosti do zmien spotrebných návykov, ktoré nie sú voľbou, ale nutnosťou. (Edenred 2025; Štalmachová 2025) Samozrejme tieto výsledky treba vnímať v kontexte limitov vzorky, ktorú tvorili len klienti jednej spoločnosti poskytujúcej služby stravovacích kariet, čo výrazne sťažuje zovšeobecňovanie výsledkov.

3.4 Výdavky chudobných domácností a implikácie pre politiku

Tieto naše zistenia majú jasné praktické implikácie pre tvorbu sociálnej a ekonomickej politiky. Po prvé - ukazujú nutnosť adresne pomáhať nízkoprijemným domácnostiam zvládať náklady na bývanie a energie, či už formou príspevkov na bývanie, reguláciou cien energií alebo zvyšovaním sociálnych transferov. Ak totiž ceny energií či nájomného výrazne rastú, zasahuje to disproporčne práve chudobných (u ktorých tieto výdavky tvoria podstatnú časť rozpočtu). Podobne je dôležité sledovať dostupnosť a ceny potravín základnej spotreby. V období vysokej inflácie potravín v rokoch 2022 – 2023 viaceré domácnosti skĺzli do potravinovej neistoty, čo naznačuje potrebu opatrení, ako sú napr. zvýhodnené stravné poukážky, podpora potravinových bánk či cielené znižovanie DPH na základné potraviny.

Po druhé - veľké regionálne rozdiely v úrovni výdavkov signalizujú, že politiky boja s chudobou musia brať do úvahy regionálny kontext. V krajocho s nadpriemernou mierou chudoby (Prešovský, Banskobystrický) majú domácnosti nielen nižšie príjmy, ale často aj vyššie relatívne výdavky na teplo (napr. ak žijú v starších domoch), viac na potraviny, či musia viac vynakladať na dopravu kvôli horšej dostupnosti. Cílené regionálne programy – napríklad zateplovanie domov v chudobných obciach (na zníženie účtov za kúrenie) alebo podpora sociálneho bývania, alebo príspevkov na bývanie, môžu zlepšiť situáciu domácností a znížiť ich nákladové zaťaženie.

Naše zistenia jasne ukazujú, že výdavkové správanie slovenských domácností úzko súvisí s ich príjmovou situáciou. Kým priemernej rodine zostáva určitý priestor na voľnočasové aktivity, u chudobných domácností dominujú základné výdavky a akékoľvek zvýšenie cien ich zasahuje omnoho viac ako ostatných. V kontexte boja proti chudobe je preto kľúčové zamerať sa na znížovanie nákladov na bývanie, energie a potraviny pre ohrozené skupiny a pomáhať im preklenúť obdobia cenových šokov. Zároveň je potrebné podporovať dlhodobé opatrenia – od zlepšovania energetickej efektívnosti bývania až po zvyšovanie finančnej gramotnosti, ktoré zvýšia odolnosť chudobných domácností a umožnia im postupne uvoľniť časť rozpočtu aj na rozvojové a kvalitatívne výdavky (vzdelanie, zdravie, kultúra). Takéto opatrenia prispievajú nielen k zlepšeniu životnej úrovne týchto domácností, ale aj k prevencii sociálneho vylúčenia a medzigeneračnej reprodukcie chudoby. (Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019)

Tieto regionálne rozdiely sčasti vyvracajú aj tézu, ktorá hovorí o tom, že v chudobnejších regiónoch sú nižšie životné náklady a tak obyvatelia týchto regiónov nepotrebnú vyššie príjmy, ako obyvatelia bohatších regiónov. Aj pri hlbšom pohľade na dostupné regionálne dáta o príjmoch a výdavkoch slovenských domácností je možné skonštatovať, že na Slovensku pretrvávajú výrazné regionálne rozdiely v príjmoch, životných nákladoch a dostupnosti základných tovarov a služieb. Nižšie mzdy v chudobnejších regiónoch nie sú vyvážené nižšími nákladmi na bývanie, energie, dopravu či potraviny. Práve naopak, v niektorých položkách sú reálne náklady v zaostávajúcich oblastiach vyššie. Tieto disproporcie sú výsledkom štrukturálnych ekonomických nerovností a dlhodobo zanedbávanej regionálnej politiky. Udržiateľný rozvoj Slovenska si vyžaduje aktívne verejné politiky zamerané na vyrovňovanie regionálnych rozdielov prostredníctvom investícií do infraštruktúry, dostupného bývania, služieb, ako aj podpory miestnej ekonomiky mimo hlavných centier. (Košč 2025b)

4. Príjmová a majetková nerovnosť

Globálne údaje Oxfamu ukazujú alarmujúcu koncentráciu bohatstva: Od roku 2015 najbohatšie 1 % ľudí navýšilo svoje bohatstvo o 33,9 bilióna USD, čo je suma, ktorá by stačila 22-krát pokryť ročné ukončenie extrémnej chudoby vo svete. Približne 3 tisíc miliárdárov spolu zbohatlo o 6,5 bilióna USD (v cenách roku 2015), čo dokonca presahuje odhadované 4 bilióny USD potrebné ročne na dosiahnutie všetkých cieľov udržateľného rozvoja (SDGs). Tieto dáta poukazujú na obrovské rezervy zdrojov sústredené u úzkej elity bohatých. Zároveň platí, že mnoho z týchto majetkov uniká spravodlivému zdaneniu, napr. väčšina krajín sveta nemá zavedenú daň z dedičstva pre priame potomstvo a polovica svetových miliárdárov žije v krajinách, kde dedičská daň vôbec neexistuje. V tomto kontexte preto Oxfam otvorene vyzýva „zdaniť najbohatších, aby sa skoncovalo s extrémnym bohatstvom“. (Oxfam 2025a, s. 18) Globálne daňové pravidlá by sa podľa Oxfamu mali zmeniť tak, aby najbohatšie osoby a korporácie platili výrazne vyššie dane a prispeli k radikálnemu zníženiu nerovnosti. (OXFAM 2025a, OXFAM 2025b)

Príjmová nerovnosť na Slovensku vykazuje pomerne nízku hodnotu (GINI) v porovnaní s inými krajinami Európskej únie. Tento stav môže byť do určitej miery dôsledkom relatívne vysokých transferov v rámci sociálneho systému a politik zameraných na zmiernenie príjmovej chudoby. Dáta ohľadom príjmovej nerovnosti na Slovensku však vykazujú množstvo nedostatkov a limitov a ďalšie analýzy naznačujú, že Slovensko pravdepodobne vôbec nie je také rovnostárske, ako ukazujú dáta. (Marcinčin 2024a)

Veľmi podobné to na Slovensku pravdepodobne bude aj s majetkovou nerovnosťou, keďže tá je vždy vyššia ako príjmová a zároveň neúmerne rastie, prípadne ju ani nemožno reálne zmapovať, najmä v krajinách, kde

absentujú, prípadne sú veľmi nízke majetkové a dedičské dane. (OXFAM 2025a, OXFAM 2025b) Presne to je aj problémom na Slovensku, nakoľko majetková nerovnosť nie je na Slovensku dostatočne meraná, a to aj z dôvodu absencie systémového sledovania majetkových údajov, ako aj chýbajúcich nástrojov, ako je napríklad dedičská daň. Okrem toho dane z nehnuteľností sú na Slovensku len marginálne a nie sú stanovené na základe hodnoty nehnuteľností, čo prispieva k nízkej transparentnosti v oblasti majetkovej distribúcie.

Zaujímavým fenoménom je veľmi vysoká miera vlastníctva nehnuteľností na Slovensku (93,1 %) – druhá najvyššia po Rumunsku (94,3 %) v EÚ. (Eurostat, ilc_lvho02) Tento trend je do značnej miery charakteristický pre slovenský trh, kde väčšina majetku domácností je tvorená nehnuteľnosťami (až 80 %), ktoré predstavujú dominantnú formu vlastníctva. Tento fakt znižuje finančnú flexibilitu domácností, keďže väčšina ich majetku je viazaná na nehnuteľnosti a nie na likvidné finančné aktíva. Preto je nevyhnutné zohľadniť aj mieru čistých a hrubých finančných aktív domácností, ktoré sú očistené o hodnotu nehnuteľného majetku, aby sme získali presnejší obraz o reálnej majetkovej nerovnosti. Hoci vlastníctvo nehnuteľností môže na prvý pohľad vyzeráť ako pozitívny faktor, je potrebné vnímať ho aj ako problém, ktorý znižuje flexibilitu majetkových portfólií a zvyšuje závislosť domácností na realitnom trhu. (Košč 2024; Cupák et al. 2023)

Aj keď v slovenskom prostredí absentuje komplexné systémové sledovanie majetkovej nerovnosti, HFCS poskytuje cennú mikroúroveň dát - napríklad z výsledkov zo 4. vlny (rok 2021) vyplýva, že medián čistého majetku domácností stúpol na viac než 97 000 €, pričom majetkové aktíva sú výrazne koncentrované v nehnuteľnostiach (79,5 %) a len 6 % domácností drží investičné finančné aktíva; zároveň došlo k zníženiu majetkovej nerovnosti v porovnaní s predchádzajúcou vlnou prieskumu (2017). (Cupák et al. 2023)

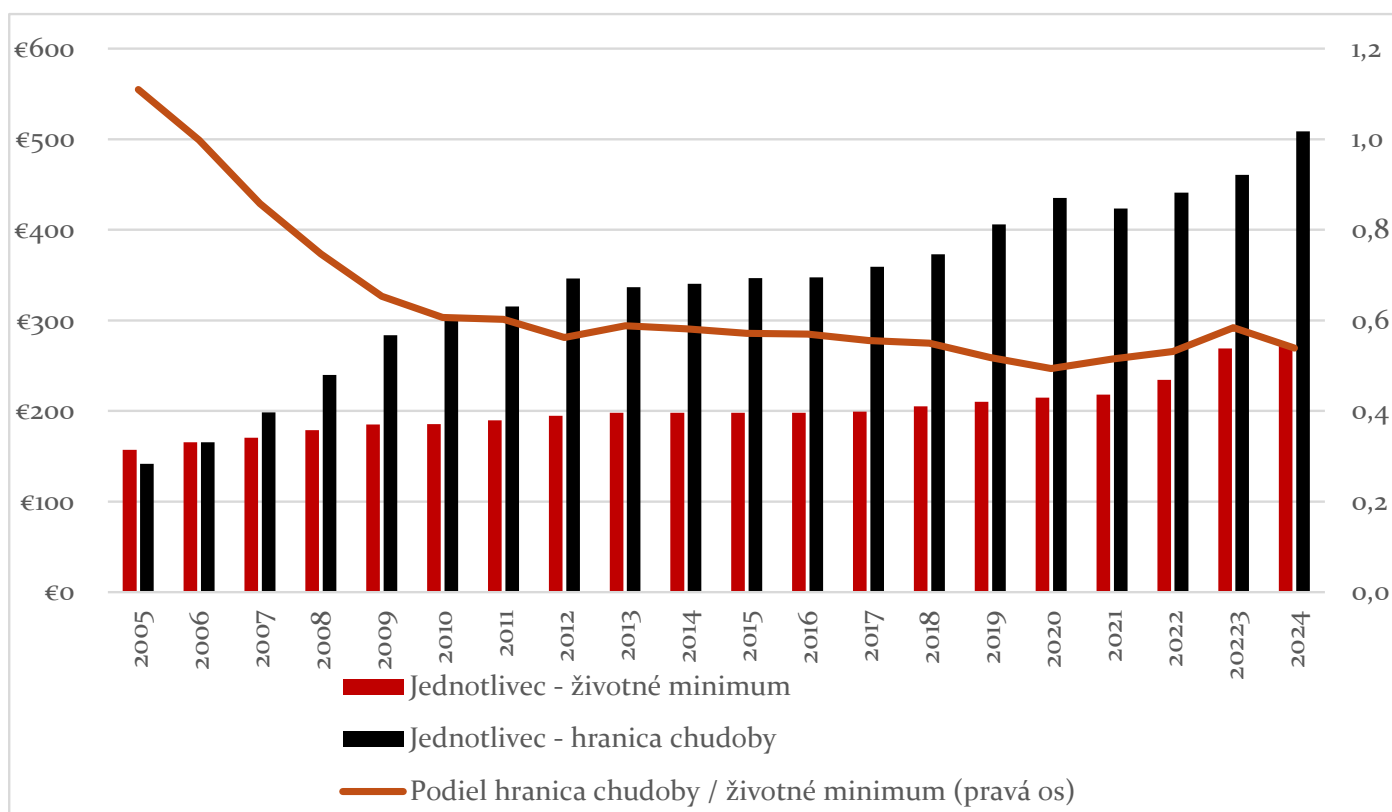
Štúdia z Česka poukazuje na príklade relatívne porovnateľnej krajiny, že v takýchto ekonomikách dochádza k zrýchleniu akumulácie kapitálu v rukách jednotlivcov, hoci autor správy podotýka, že odhady pre podiel bohatstva 1 % najbohatších obyvateľov Slovenska sú len tretinové v porovnaní s 1 % najbohatších obyvateľov Čiech (Komárek, 2021), čo by naznačovalo vyššiu majetkovú nerovnosť v Čechách v porovnaní so Slovenskom. Otázkou v takomto prípade je, ako k tomu prispieva fakt, že relatívne veľký počet najbohatších slovenských občanov má daňový domicil v Čechách, alebo v daňových rajoch, hoci zdroje ich bohatstva z veľkej časti pochádzajú zo Slovenska.

Argument o potrebe vyššieho zdanenia bohatých často naráža na námietku, že bohatí ľudia by v takom prípade svoje peniaze a aktivity zo Slovenska „presunuli“ do daňových rajov alebo inam a štát by nezískal nič. Empirické analýzy však túto obavu spochybňujú. Napríklad prieskum Tax Justice Network z roku 2025, ktorý kriticky preveril medializované tvrdenia o „exode milionárov“, zistil, že k žiadnemu masovému odchodu bohatých nedochádza – miera migrácie milionárov bola v posledných rokoch prakticky nulová a daňová politika mala zanedbateľný vplyv na to, kam sa bohatí sťahujú. (Tax Justice 2025) Médiá síce často opisujú prípady odchodu milionárov kvôli daniam, no tieto prípady sú skôr ojedinelé a štatisticky nevýznamné. Inými slovami, zavedenie milionárskej dane či vyšších sadzieb pre najbohatších by neviedlo k hromadnému odlevu bohatstva z krajiny, najmä ak by boli tieto politiky koordinované aj medzinárodne (napr. v rámci EÚ alebo OECD). Túto problematiku rozoberá aj správa Enrica Lettu o „Posilnení jednotného trhu s cieľom zabezpečiť udržateľnú budúcnosť a prosperitu pre všetkých občanov EÚ“. (Letta 2024) Naopak prínosy v podobe vyšších daňových výnosov na financovanie sociálneho rozmeru EÚ a odstraňovania chudoby by boli značné. A samozrejme veľmi otázne je, dokedy je možné, z hľadiska verejných financií, ale aj z hľadiska fungovania sociálnych systémov a sociálnej kohézie EÚ a národných štátov, akceptovať tzv. preteky ku dnu v daňovej oblasti, ktoré sú, žiaľ, stále nielen súčasťou budovania „konkurencieschopnosti“ na globálnej úrovni, ale prítomné aj v EÚ (Írsko, Holandsko, Luxembursko, Maďarsko). Dokonca aj Slovensko je dlhodobo ekonomikou, kde sa vyberá na daniach menej, ako je priemer EÚ. (Tax revenue statistics 2025)

5. Životné minimum

Životné minimum určuje zákon 601/2003 Z. z.; a ustanovuje životné minimum ako spoločensky uznanú minimálnu hranicu príjmov fyzickej osoby, pod ktorou nastáva stav jej hmotnej núdze. Treba však podotknúť, že životné minimum na Slovensku dnes plní skôr formálnu než reálnu funkciu. Kým v roku 2005 jeho výška u jednotlivca predstavovala 157 eur mesačne, čo bolo len o niečo viac než vtedajšia hranica rizika chudoby (142 eur), v roku 2024 dosiahlo životné minimum úroveň 274 eur, zatiaľ čo hranica rizika chudoby podľa EU-SILC stúpila na 509 eur mesačne. (obr. 21) Pri štvorčlennej rodine bolo v roku 2005 životné minimum stanovené vo výške 409 eur mesačne, čo bolo viac než vtedajšia hranica rizika chudoby (297 eur), v roku 2024 dosiahlo životné minimum úroveň 715 eur, zatiaľ čo hranica rizika chudoby podľa EU-SILC stúpila na 1068 eur mesačne. (obr. 22) Pokles „hodnoty“ životného minima bol spôsobený tým, že zvyšovanie životného minima sa realizovalo formou vládnych nariadení, ktoré zohľadňovali iné metodiky (napr. rast čistých príjmov), alebo ignorovali akékoľvek reálne skutočnosti. Od júla 2023 platí, že životné minimum je automaticky upravované (valorizované) podľa inflácie nízkopříjmových domácností, čo bol pozitívny krok – no aj napriek tomu nedošlo k zrealizovaniu hodnoty samotného životného minima, ktoré ostáva aj naďalej nereálne nízke.

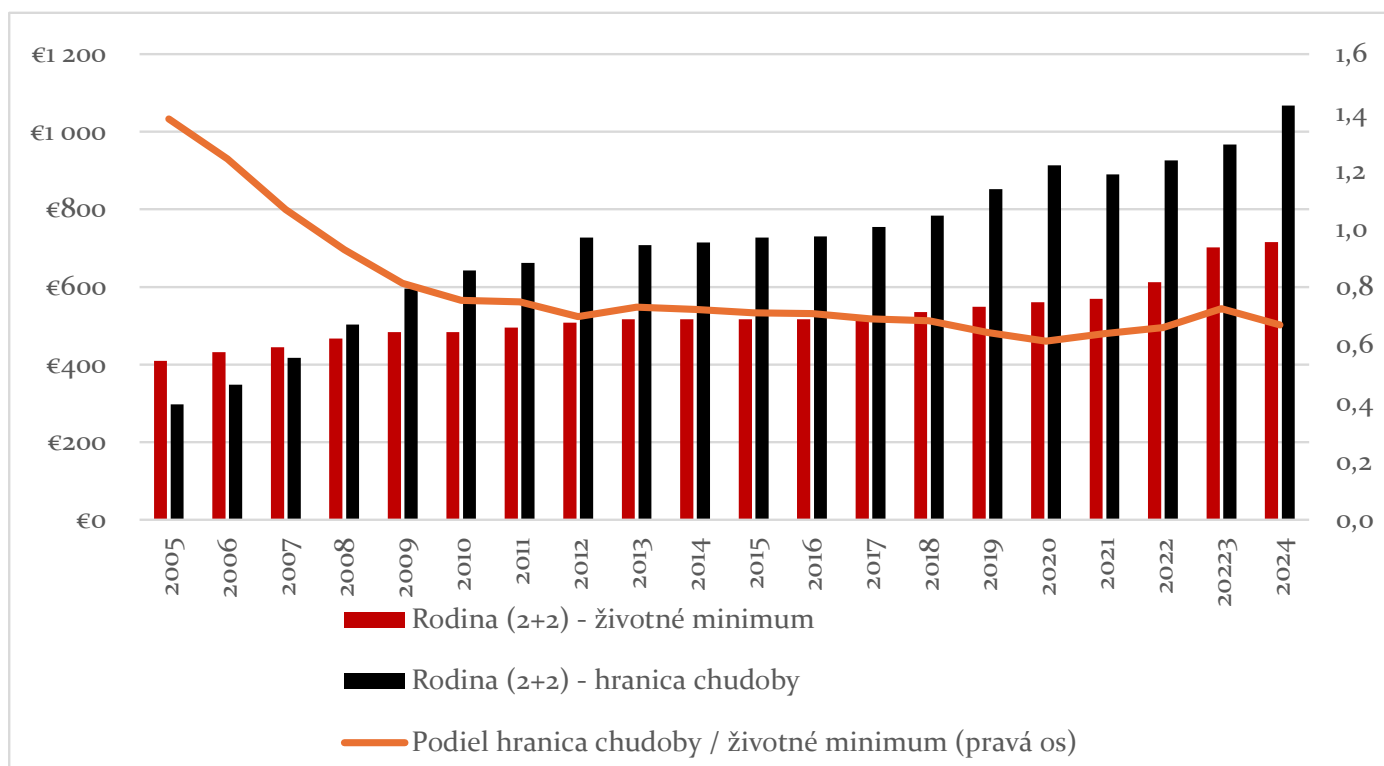
Obr. 21 – Životné minimum a hranica chudoby jednotlivca (SR 2005-2024)

Zdroj: ŠÚ SR 2025a; MPSVAR 2025

Vývoj, ktorý je možné vidieť na obr. 21 a 22 jasne ukazuje, že životné minimum prestalo reflektovať reálne životné náklady a stráca akúkoľvek výpovednú hodnotu ako sociálny referenčný ukazovateľ. Napriek tomu zostáva základom pre určenie výšky, alebo nárokov na sociálne transfery, ako sú dávky v hmotnej núdzi, prídavky na dieťa, príspevky na bývanie, náhradné výživné, príplatok k prídavku na dieťa, ale aj pre výpočet nezdaniteľnej časti základu dane, alebo pri posudzovaní schopnosti splácať úvery vrátane hypoték.

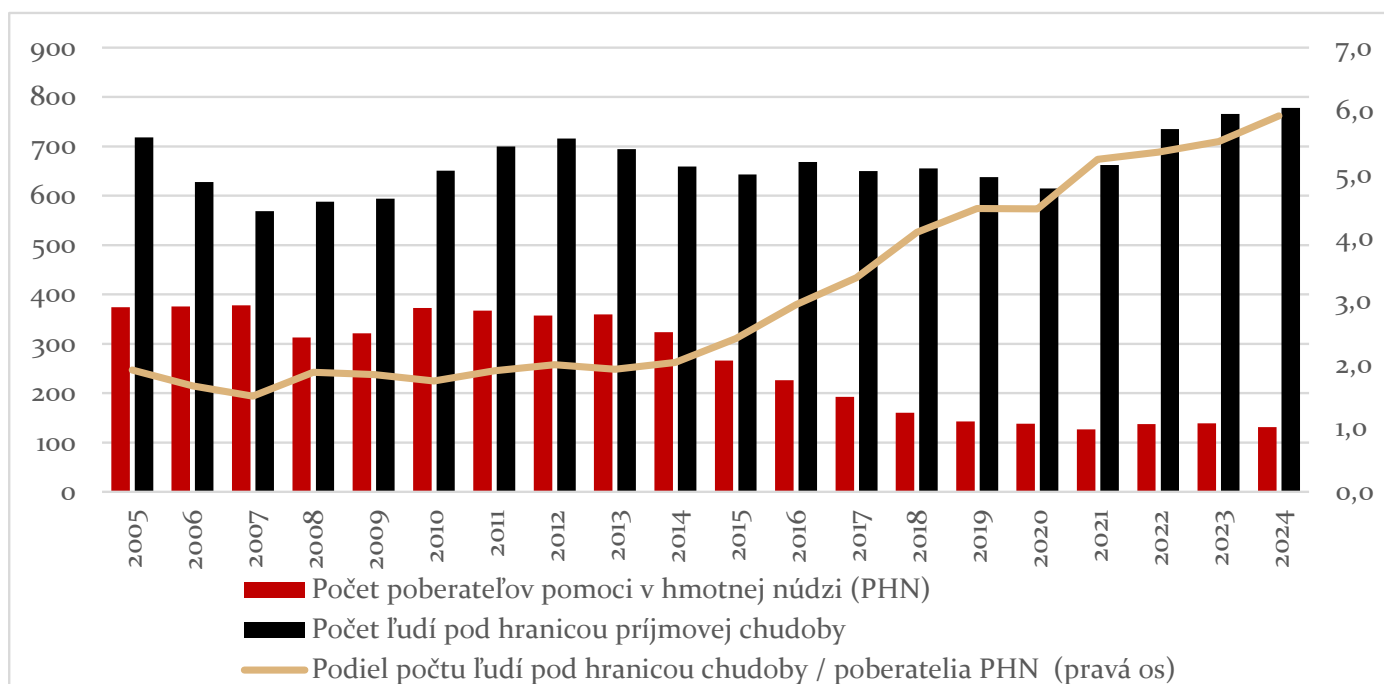
Obr. 22 - Životné minimum a hranica chudoby rodiny /2+2/ (SR 2005-2024)

Zdroj: ŠÚ SR 2025a; MPSVAR 2025

Hoci sa podiel ľudí pod hranicou rizika chudoby dlhodobo (2005 - 2024) drží medzi cca 600 – 800 tisíc, tak počet ľudí poberaúcich dávku v hmotnej núdzi nám za tú istú dobu klesol z cca 374 tisíc na 131 tisíc. Kým v roku 2005 bol počet ľudí pod hranicou rizika chudoby len skoro dvojnásobkom počtu poberteľov pomoci v hmotnej núdzi, tak v roku 2024 je to už takmer šesťnásobok. (obr. 23)

Obr. 23 – Počet poberteľov PHN a počet ľudí pod hranicou príjmovej chudoby v tisícoch (SR 2005-2024)

Zdroj: Eurostat, ilc_li02; ÚPSVAR 2025

6. Odporúčania pre riešenie chudoby

Boj s chudobou vyžaduje komplexné opatrenia na viacerých frontoch – od vnímania chudoby, podpory príjmov a zamestnanosti, cez sociálne zabezpečenie, až po systémové zmeny v zdaňovaní a prerozdeľovaní zdrojov. V tejto kapitole uvádzame kľúčové odporúčania, ktoré by pomohli znižovať chudobu na Slovensku. Aj napriek našej snahe o komplexnejšie poňatie návrhov, nejdeme do detailov, pretože to si vyžaduje nielen celospoločenskú verejnú, ale aj odbornú diskusiu a jednotlivé zmeny sa dajú robiť rôznymi spôsobmi a prístupmi. V konečnom dôsledku sú tieto zmeny výlučne v rukách politikov, ktorí predkladajú návrhy zmien zákonov a schvaľujú ich v NR SR – naše návrhy treba vnímať ako odporúčania a rady. Preto sa zameriavame na jednotlivé rámce a smerovanie potrebných zmien.

6.1 Diskusia o chudobe

Jednou z najzásadnejších podmienok efektívneho riešenia chudoby na Slovensku je zásadná zmena verejnej diskusie a spoločenského diskurzu o tomto probléme. Chudoba sa u nás stále príliš často rámcuje ako individuálne zlyhanie – ako dôsledok lenivosti, nedostatočnej snahy či odmietania vzdelávať sa, či pracovať. Tento stigmatizujúci naratív však nielenže deformuje verejné vnímanie problému, ale zároveň brzdí prijímanie systémových opatrení, ktoré sú nevyhnutné na jeho riešenie.

Samozrejme, individuálne zlyhania a nezodpovednosť môžu existovať, no ide spravidla len o okrajové, anekdotické prípady, ktoré nemožno považovať za reprezentatívne. Drvivá väčšina ľudí, ktorí žijú v chudobe, nie je chudobná preto, že by nechcela pracovať alebo sa vzdelávať, ale preto, že sa nachádzajú v situácii, ktorú vytvárajú štrukturálne nerovnosti, zlyhávajúce politiky trhu práce, nedostupné bývanie, nekvalitné služby a sociálne siete, ktoré zlyhávajú práve tam, kde sú najviac potrebné.

BOX 4:

„Finančná gramotnosť je obľúbená téma. Tu sa vymyslí appka, tam má banka projekt, ktorý učí deti v škole investovať.“

Bohumilá aktivita, ktorá má však podľa spoločenských vedkýň a vedcov minimálny vplyv. Navyše pertraktuje elitársku predstavu, že chudobní si za všetky problémy môžu sami, pretože nevedia zaobchádzať s peniazmi.“

„V skutočnosti našej spoločnosti chýba iný typ gramotnosti, ktorý sa dosahuje a odovzdáva ťažšie (a ešte ťažšie si ho odškrtnúť ako filantropickú činnosť) – sociálna gramotnosť.“ (Želinský 2021)

Mgr. Dominik Želinský, PhD., Sociologický ústav SAV

S narastajúcim dôrazom na finančnú gramotnosť sa v politickom a mediálnom diskurze čoraz častejšie objavuje rétorika, ktorá zjednodušene spája chudobu s „negramotnosťou“. Tento pohľad je však zjednodušujúci a často stigmatizujúci – akoby chudobní ľudia boli chudobní preto, že nevedia hospodáriť. V skutočnosti sú mnohí z nich nútení fungovať v permanentnom režime nedostatku, kde každé euro má svoje určenie a rozhodovanie prebieha pod neustálym tlakom neistoty a stresu.

Výdavkové rozdiely medzi jednotlivými príjmovými skupinami, typmi domácností a regiónmi ilustrujú nerovnomerné dopady inflácie a cien základných potrieb. Ak majú verejné politiky naozaj zmierňovať chudobu, musia reflektovať tieto nerovnosti – a zároveň prekročiť hranice individuálnej zodpovednosti ako výlučného vysvetlenia pre nedostatok. Ekonomické rozhodovanie chudobných je často racionalitou núdze, nie dôsledkom nevedomosti.

Redukovanie chudoby na problém individuálnej vôle ospravedlňuje pasivitu štátu a presúva zodpovednosť z verejných inštitúcií na jednotlivcov. Takýto prístup nielenže ignoruje empirické dáta o príčinách chudoby, ale zároveň rozdeľuje spoločnosť, podnecuje predsudky a oslabuje solidaritu. Ak má Slovensko chudobu účinne riešiť, musí sa verejná debata posunúť od moralizovania k analýze štruktúrnych príčin a dôsledkov – napríklad dopadov nerovného prístupu ku kvalitnému vzdelaniu, regionálnych rozdielov, nezamestnanosti či nízkej kvality pracovných miest.

Zmena naratívu je preto nielen morálnou, ale aj strategickou podmienkou pre vytváranie účinných, spravodlivých a udržateľných verejných politik. Kým bude chudoba vnímaná ako problém lenivých jednotlivcov a nie ako dôsledok systémových nerovností, nedôjde k skutočnému riešeniu, iba k zachovávaní status quo a zametaniu problémov „pod koberec“ vo forme odstraňovania symptómov a nie príčin chudoby.

6.2 Zmena daňového mixu – spravodlivejšie zdanenie bohatých

Jedným z najvýznamnejších strategických opatrení je úprava daňového mixu v prospech vyššieho zdanenia majetných jednotlivcov a firiem. Slovensko dnes výrazne financuje verejné výdavky nepriamymi daňami (DPH a spotrebné dane) a odvodmi zo mzdy, ktoré relatívne viac zaťažujú nízko a strednoprijemné skupiny. Naopak, majetkové dane a progresívne prvky zdaňovania vysokých príjmov a bohatstva sú u nás využívané len minimálne. Odporúčame preto presunúť časť daňového bremena smerom k najbohatším – napríklad zavedením/posilnením miliónárskej dane¹, progresívnej dane z dedičstva či darovania veľkých majetkov, vyššej dane z luxusných nehnuteľností, prípadne dočasných odvodov z nadmerných ziskov (windfall tax) v sektoroch, ktoré počas kríz generovali nečakane vysoké zisky. (KOZ SR 2025a; KOZ SR 2025b; Schmögnerová a kol. 2023) Tým by sa zároveň uvoľnilo daňové a odvodové zaťaženie nízkopriemových, čo by týmto domácnostiam zvýšilo čisté príjmy a zároveň umožnilo lepšie prerozdeľovať výdavky týchto domácností.

Takéto opatrenia by nielen navýšili príjmy štátu pre boj s chudobou, ale aj prispeli k zníženiu extrémnej nerovnosti. Vyššie zdaňovanie bohatých nie je len otázkou fiškálnej kapacity štátu, ale aj nevyhnutným predpokladom zachovania sociálnej súdržnosti a stability. Schmögnerová (2025) napríklad zdôrazňuje, že progresívny daňový systém má byť „jadrom“ modernej daňovej politiky, pretože jedine on dokáže vyrovnávať disproporcie spôsobené infláciou a rastúcou nerovnosťou. Zároveň upozorňuje, že súčasná prax presúva daňové bremeno predovšetkým na prácu a spotrebu, čím oslabuje kúpnu silu väčšiny obyvateľstva a podkopáva udržateľnosť verejných financií. Riešením je preto nielen zvyšovanie sadzieb pre najvyššie príjmové skupiny, ale aj presun časti daňovej záťaže z práce na kapitál, vrátane majetkových daní či cielenej regulácie daňových únikov. Bez účinných mechanizmov na zdaňovanie bohatých a kapitálových tokov riskujú demokratické vlády, že stratia nielen legitimitu, ale aj schopnosť poskytovať verejné služby, ktoré sú základom sociálneho štátu. Takéto opatrenia pritom nemožno chápať len ako „trest“ pre bohatých, ale skôr ako nástroj obnovy férovosti a spoločenskej rovnováhy, ktorá je predpokladom dlhodobej stability. (Schmögnerová 2025)

Slovensko by malo zvážiť zavedenie progresívnych daní z veľkých majetkov a príjmov. Konkrétne návrhy môžu zahŕňať napríklad prídavnú daň z čistého bohatstva nad určitú vysokú hranicu (milióny eur), zvýšenie hornej sadzby dane z príjmu pre top percento najviac zarábajúcich, obnovenie dane z dedičstva a darovania

¹ Slovenská „miliónárska daň“ nie je zdanením najbohatších, skutočných miliónárov, ale ide o hovorový názov pre postupné znižovanie nezdaniteľnej časti základu dane, čo vedie k vyššiemu zdaneniu osôb s vyššími príjmami – čiže nezdaňuje majetok ale oficiálne príjmy fyzickej osoby. Na Slovensku je najvyššia sadzba dane z príjmu vo výške 25 % (touto sadzbou sa zdaňuje príjem, ktorý presahuje 176,8-násobok platného životného minima – táto sadzba tiež zvykne byť hovorovo označovaná ako miliónárska daň), pričom základná sadzba dane z príjmu na Slovensku je vo výške 19 %. V krajinách ako Dánsko, Rakúsko a Francúzsko sú najvyššie sadzby dane z príjmu pre najbohatších od 55-55,9 %. Pričom napr. v Rakúsku je táto sadzba nastavená na príjmy presahujúce 1 milión eur ročne. Na nie celkom ideálnom nastavení dane z príjmov na Slovensku veľa nezmení ani schválené zavedenie vyššej progresivity od roku 2026, nakoľko plánované zvýšenie progresivity zasiahne viac strednú triedu a daňová sadzba pre najbohatších ostane aj tak relatívne nízka.

pri vysokých hodnotách majetku, alebo reformu zdaňovania nehnuteľností, ktorá by bola postavená na vysokej progresivite, a pod. Takéto opatrenia by zvýšili spravodlivosť daňového systému a zabezpečili dodatočné zdroje napríklad na podporu rodín s deťmi, zlepšenie sociálnych služieb či na investície do vzdelania a zdravotníctva, ale aj na dosiahnutie udržateľnosti dôchodkového systému – čo všetko nepriamo pomáha odstraňovať príčiny chudoby a tým pádom aj znižovať samotnú chudobu.

6.3 Posilnenie sociálneho systému a adresnej podpory pre ohrozené skupiny

Základným pilierom riešenia chudoby je efektívny sociálny systém, ktorý nielenže dokáže včas identifikovať a podporiť ľudí v núdzi, ale ktorý robí opatrenia odstraňujúce príčiny chudoby tak, aby ľudia do chudoby vôbec neupadali. Prax nám ukazuje, že na Slovensku síce existuje sieť sociálnych dávok a príspevkov, avšak ich efektívnosť a adekvátnosť sú nedostatočné. Mnoho ľudí pod hranicou chudoby nedostáva takmer žiadnu pomoc od štátu. (kapitola 4) Väčšina chudobných dnes nedostáva dávku v hmotnej núdzi ani inú obdobnú pomoc. Dôvodmi sú prísne podmienky nároku, administratívne bariéry, ale aj fakt, že mnoho chudobných pracuje (hoci za nízku mzdu) alebo poberá dôchodok, teda formálne nespĺňa kritériá pre poberanie dávok v hmotnej núdzi, hoci žijú pod hranicou chudoby. Problémom je aj fakt, že výška alebo samotný nárok na ďalšie sociálne dávky a transfery sú naviazané na výšku životného minima, ktorého výška je nereálne nízka a sociálny systém na Slovensku dlhodobo nedokáže riešiť ďalšie podoby chudoby, ako sú energetická chudoba, dopravná chudoba, menštruačná chudoba atď.

V rámci reformy sociálneho systému na Slovensku by bolo vhodné prehodnotiť nielen dostupnosť a efektívnosť sociálnej pomoci, ale aj vyššiu adresnosť tam, kde to je vhodné a potrebné. Konkrétne navrhujeme:

- **definovanie chudoby a stratégie na odstraňovanie chudoby** – prvým zásadným, aj keď neľahkým, krokom, musí byť definovanie toho, čo to je chudoba a definovanie rôznych tvári chudoby. Na Slovensku nám nechýba len definícia národnej hranice chudoby, ale stále nevieme povedať, koho sa týkajú také podoby chudoby, ako sú pracovná chudoba, energetická chudoba, dopravná chudoba, menštruačná chudoba, digitálna chudoba, vzdelávacia chudoba, environmentálna chudoba atď. Bez toho, aby sme vedeli chudobu a jej rôzne tváre popísať a definovať, nemôžeme účinne chudobu odstraňovať. Akékoľvek stratégie na odstraňovanie chudoby strácajú zmysel, ak nevieme na koho cieľime – najmä, ak sa potenciál prípadných stratégií vyčerpá napr. na neefektívnu plošnú intervenciu.
- **reformu dávok v hmotnej núdzi** – prehodnotiť kritériá tak, aby na pomoc dosiahli aj domácnosti síce s malým príjmom, ale ohrozené chudobou (napr. pracujúci chudobní, chudobné rodiny, ktorých príjem tesne prevyšuje úradnú hranicu hmotnej núdze). Cieľom by malo byť, aby každý, kto žije v chudobe, mal nárok aspoň na minimálnu pomoc od štátu.
- nevyhnutnou podmienkou systémovej zmeny sociálneho systému na Slovensku preto musí byť **zreálnenie výšky životného minima** tak, aby odrážalo skutočné životné náklady a mohlo plniť úlohu účinného nástroja ochrany pred chudobou – nielen cez reálnejšie stanovovanie výšky sociálnych transferov, ale najmä cez schopnosť koncentrovať pomoc štátu tam, kde je to potrebné. Zároveň by zreálnenie výšky životného minima umožnilo primerane vstupovať do mechanizmov finančného trhu, vrátane napr. úverov na bývanie – obmedzenie dostupnosti hypoték pre nízkoprijemných by bolo kompenzované príspevkom na bývanie. Prísľub zreálnenia výšky životného minima a stanovenia, ktoré nástroje a parametre budú naň naviazané, sa objavil aj v Programovom vyhlásení vlády (PVV 2023, s. 44), no okrem kusých vyhlásení z ministerstva o práci na tejto problematike sa zatiaľ žiadne zmeny v zreálnení výšky životného minima neudiali. Na vážnosť situácie upozornili v roku 2023 aj analytici Národnej banky Slovenska a fakt, že „koncept životného minima neodráža reálne náklady slovenských domácností“. (Fabo 2025, s. 1) V roku 2022 bolo životné minimum pre jednotlivca stanovené len vo výške 234,42 € a pri dvojici s tromi nezaopatrenými deťmi len vo výške 719,04 €. (MPSVAR 2025) Podľa alternatívnej metodiky NBS by výška tzv. ekonomického životného minima mala byť v roku 2022 vo výške od 596 € pri jednotlivcovi v podnájme, až po 1327 € pri rodine v podnájme. (Fabo 2023, Fabo et al. 2022)

- **podpora rodín s deťmi** - ako je uvedené vyššie, rodiny s viacerými deťmi a samoživitelia patria k chudobou najpostihnutejším domácnostiam. Vhodným opatrením je posilniť detské prídavky a príspevky na viac detí. Napríklad zaviesť prídavok rastúci s počtom detí (napr. vyšší prídavok od tretieho dieťaťa), či zvýšiť daňový bonus na deti pre nízkopříjmové rodiny. Taktiež rozšíriť kapacity cenovo dostupných škôlok a jasí – to pomôže rodičom (najmä matkám samoživiteľkám) skôr sa vrátiť do práce a zlepšiť príjmovú situáciu domácnosti.
- **cielené programy pre marginalizované komunity** - osobitnú pozornosť treba venovať marginalizovaným rómskym (Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019) a sociálne vylúčeným komunitám, kde dochádza k medzigeneračnej reprodukcii chudoby. Tu odporúčame integrované opatrenia – terénnu sociálnu prácu, komunitné centrá, aktivačné programy, ale aj investície do bývania, vody, sanitácie a vzdelávania v týchto komunitách. Len kombináciou sociálnej podpory a rozvoja infraštruktúry je možné prelomiť bludný kruh chudoby v najchudobnejších komunitách. Zároveň by tieto zásahy dokázali zmierniť negatívne dopady vývoja demografie na trh práce a spoločnosť.
- **zlepšenie dostupnosti bývania** - výdavky na bývanie tvoria významnú položku v rozpočtoch chudobných domácností (často nad 40 % príjmu). Odporúčame rozšíriť systém dostupného nájomného bývania a poskytovať väčšiu podporu pre ľudí, ktorí sú ohrození stratou bývania (napr. dotované nájomné pre sociálne slabších, štartovacie byty pre rodiny v núdzi atď.). Tiež je potrebné posilniť príspevok na bývanie a jeho poskytovanie nielen v rámci dávok v hmotnej núdzi tak, aby lepšie pokryl reálne náklady bývania najchudobnejších, ale aby ho mohli poberať aj širšie skupiny obyvateľstva, napr. pracujúci chudobní (aktuálne je príspevok na bývanie nízky a dlhodobo sa nezvyšoval).

Realizáciou uvedených opatrení by sa zvýšila sociálna ochrana pre najohrozenejšie skupiny a znížil počet ľudí, ktorí prepadávajú sitom sociálnej záchrannej siete. Hoci si to vyžaduje vyššie verejné výdavky, tie môžu byť pokryté práve zmenami v daňovom mixe, efektívnejším výberom daní, ale aj adresnejším spôsobom poskytovania sociálnych transferov tam, kde je to efektívne a možné. Silnejšia sociálna sieť zároveň funguje preventívne a proaktívne – predchádza neskorším nákladom spojeným s oveľa drahším riešením dôsledkov chudoby (zhoršené zdravie, sociálno-patologické javy, nižšia odolnosť voči krízam atď.).

6.4 Podpora zamestnanosti a rastu príjmov z práce

Pre väčšinu obyvateľov je hlavným zdrojom príjmu práca. Preto je boj s chudobou úzko spätý s opatreniami na trhu práce – tvorbou pracovných miest, zvyšovaním miezd a zlepšovaním kvality práce. Aj keď Slovensko má relatívne nízku nezamestnanosť (v roku 2024 okolo 5 %), existujú regióny s nedostatkom pracovných príležitostí a skupiny obyvateľstva, ktoré čelia bariéram v prístupe na trh práce (dlhodobo nezamestnaní, nízkokvalifikovaní, matky s malými deťmi, ľudia so zdravotným znevýhodnením, rómska menšina a pod.).

Štát by mal aktívne podporovať vznik nových pracovných miest v regiónoch s vysokou mierou chudoby, napríklad stimulmi pre investorov, rozvojom sociálneho podnikania, agroturizmu alebo využitím prírodných zdrojov (geotermálna energia, poľnohospodárstvo, chov dobytka, rybárstvo, lesníctvo, atď.), tam, kde sú ľudské kapacity nevyužívané. Zároveň je potrebné zvyšovať mzdy, najmä nízkopříjmových zamestnancov. Oceňujeme nedávne kroky v zvyšovaní minimálnej mzdy – tá by mala aj naďalej rásť tempom približovania sa k 60 % priemernej mzdy (čo je v súlade s rámcovými odporúčaniami smernice EÚ). Vyššia minimálna mzda priamo znižuje chudobu pracujúcich a tlačí na rast miezd aj vo vyšších decilochoch. (Košč 2025a)

Okrem zvyšovania minimálnej mzdy bude dôležité posilniť postavenie zamestnancov – kolektívne vyjednávanie, podporu odborov a dodržiavanie Zákonníka práce, aby zamestnávateľia nemohli zneužívať pracujúcich (napr. neplatené nadčasy, nelegálne zamestnávanie za nízke mzdy, prekérne formy zamestnávania a pod.). Európska smernica o primeraných minimálnych mzdách odporúča zvyšovať pokrytie zamestnancov kolektívnymi zmluvami, aby sa dosiahla minimálna úroveň ochrany pre väčšinu pracovníkov – ideálne nad hranicu 80 % pokrytia zamestnancov. Tento cieľ si vyžaduje nielen posilnenie samotných odborov ako

reprezentantov zamestnancov, ale aj rozvoj a rozšírenie odvetvového kolektívneho vyjednávanía. To zahŕňa kvalitnejšie a viac prepracované kolektívne zmluvy, ich aplikáciu v sektoroch, kde doteraz neexistujú, ako aj rozšírenie účinnosti kolektívnych zmlúv na podniky mimo doteraz pokrytých podnikov v sektore. Výskumy a prax ukazujú, že zamestnanci pokrytí kolektívnymi zmluvami dosahujú vyššie platy a lepšie pracovné podmienky než tí, ktorí nie sú súčasťou žiadnej kolektívnej zmluvy, čo priamo prispieva k znižovaniu mzdovej nerovnosti a chudoby pracujúcich. (Košč 2025a)

Osobitnú pozornosť si zaslúžia opatrenia zosúladujúce rovnováhu medzi prácou, rodinou a voľným časom, najmä dostupnosť cenovo prijateľnej predškolskej starostlivosti, flexibilné úväzky (flexibilné pre zamestnancov, nielen pre zamestnávateľov) a podpora zamestnávania matiek malých detí.

Jednou z foriem zosúladovania rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom je aj skracovanie pracovného času, napríklad prostredníctvom skrátených pracovných týždňov alebo možnosti čiastočných úväzkov pri zachovaní plného pracovného zaradenia a sociálnych benefitov. Skrátený pracovný čas môže prispieť k zníženiu stresu a vyhorenia, zvýšiť produktivitu a spokojnosť zamestnancov a zároveň umožniť väčšiu participáciu na pracovnom trhu skupinám, ktoré majú rodinné povinnosti alebo iné záväzky. Efektívne implementované opatrenia tohto typu podporujú nielen zamestnanosť žien s malými deťmi, ale prispievajú aj k lepšej rovnováhe práce a voľného času pre všetkých zamestnancov – čo znižuje aj rodové nerovnosti.

Tým sa môže zvýšiť pracovná aktivita žien s deťmi a znížiť riziko chudoby detí v takýchto rodinách. Rovnako vzdelávanie a rekvalifikácia dlhodobo nezamestnaných (napr. formou kurzov, tréningov, druhých šancí na dokončenie si vzdelania) zvýšia ich šance uplatniť sa na trhu práce a týmto spôsobom ich dostať z pasce chudoby.

6.5 Regionálny rozvoj a infraštruktúra

Slovensko môže byť prosperujúcejšou krajinou, avšak regionálne nerovnosti vážne brzdia rozvojový potenciál krajiny, čo má ďalekosiahle dôsledky: vyššie náklady na sociálny systém, zhoršený prístup k verejným službám, nízku kvalitu vzdelania, slabšiu sociálnu mobilitu a klesajúcu dôveru v demokraciu. Tieto problémy sa koncentrujú najmä v chudobnejších regiónoch (nielen) východného a južného Slovenska. Tam sa zároveň zintenzívňuje vyľudňovanie, ktoré oslabuje miestnu strednú triedu a prehĺbuje krízový stav miestnych ekonomík.

Odborníci zaoberajúci sa regionálnym rozvojom na Slovensku poukazujú na fakt, že odborná literatúra o regionálnych rozdieloch je prekvapivo málo rozvinutá, hoci Slovensko patrí medzi najväčších príjemcov kohéznych fondov EÚ. Zároveň zdôrazňujú, že regionálny rozvoj by nemal byť o umelom vyrovnávaní regiónov, ale o podpore ich špecifických potenciálov a predpokladov. Najmä s ohľadom na predikcie demografického vývoja (Marcinčin 2024b), regionálne rozdiely a koncentráciu sociálne vylúčených rómskych komunit (Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019), najmä na východe a juhu Slovenska, je potrebné, aby prijímané politiky vychádzali zo špecifik regiónov, ich ľudského kapitálu, infraštruktúry, ekonomickej štruktúry a potenciálu. (Marcinčin 2024c)

Podobne ako nedávno publikovaná štúdia českého NERV (2025), aj Slovensko by potrebovalo ucelenú analytickú správu o stave svojich regiónov a o tom, ako ich rozvoj môže stimulovať celonárodnú prosperitu. Odporúčania českých expertov sú pritom do veľkej miery prenositeľné aj na slovenské pomery. Medzi ne patrí najmä potreba cielene investovať do zanedbaných regiónov – nielen do dopravy a infraštruktúry, ale najmä do rozvoja ľudského kapitálu, bývania, zdravotnej starostlivosti a služieb. Takéto investície majú nielen ekonomický, ale aj sociálny prínos – zvyšujú kvalitu života, podporujú zamestnanosť a znižujú dôvody na migráciu.

Na Slovensku je vyrovnávanie regionálnych rozdielov o to naliehavejšie, že podľa oficiálnych údajov, v niektorých regiónoch (napr. Prešovský kraj) žije v chudobe viac než štvrtina obyvateľov. Navyše medzi

rokmi 2015 až 2024 sa regionálne rozdiely prehĺbili – Bratislavský kraj vykazuje rekordne nízku mieru chudoby, zatiaľ čo Prešovský kraj dosiahol až 28 % (pozri kapitolu o regionálnej chudobe). Investičná politika štátu by preto mala byť zameraná na posilňovanie ekonomickej životaschopnosti práve v týchto zaostávajúcich oblastiach – napríklad prostredníctvom podpory lokálnych podnikov, lokálnych prírodných zdrojov, sociálnych podnikov a zlepšovania dostupnosti služieb (vzdelávanie, zdravotníctvo, verejná doprava). Zvláštnu pozornosť si zaslúži využitie eurofondov – rámce EÚ na roky 2021 – 2027 alokujú významné prostriedky na inkluzívny rast a znižovanie chudoby. Je nevyhnutné tieto fondy využiť cielene: na projekty v segregovaných lokalitách, podporu sociálnych podnikov, komunitných centier, ako aj na výstavbu nájomného bývania a zlepšenie infraštruktúry.

Na rozdiel od niektorých starších odporúčaní však dnes nie je hlavnou výzvou podpora regionálnej mobility pracovnej sily. Naopak – slovenská pracovná sila už dnes vykazuje vysokú mobilitu. Státisíce Slovákov pracujú mimo miesta svojho trvalého pobytu, alebo pôvodného trvalého pobytu, rovnako stovky tisíc dlhodobo pracujú v zahraničí. Zároveň údaje potvrdzujú, že mnohé chudobnejšie regióny sa vyľudňujú. Nie mobilita, ale absencia miestnych pracovných príležitostí, slabá infraštruktúra a nedostatočné kompetencie samospráv sú kľúčovými bariérami. Skutočnou cestou k znižovaniu regionálnych rozdielov preto nie je ešte väčšie sťahovanie za prácou, ale posilnenie lokálnych ekonomík, miestnej výroby, obehového hospodárstva a inštitucionálnej kapacity samospráv.

Preto navrhujeme posilniť ekonomickú governance na regionálnej úrovni – dať samosprávam viac kompetencií v oblasti ekonomického rozvoja, projektového riadenia a správy verejných investícií. Regionálne autority potrebujú lepší prístup k dátam, analytickú podporu a dlhodobé plánovanie. Práve takto možno dosiahnuť rozvoj založený na miestnych potrebách a zdrojoch a nielen na vonkajšej mobilizácii pracovnej sily.

6.6 Dáta a práca s dátami

Jedným z najväčších štrukturálnych problémov pri tvorbe politík na zmierňovanie chudoby na Slovensku je nedostatočná dostupnosť kvalitných a prepojených dát – odborná komunita často hovorí o tzv. dátovom pekle. Hoci štát disponuje množstvom administratívnych údajov (napríklad zo Sociálnej poisťovne, daňovej správy, úradov práce či poskytovateľov energií), tieto dáta nie sú systematicky spracovávané, ani sprístupňované na účely výskumu či analytického rozhodovania. Dostupnosť dát Sociálnej poisťovne pre akademickú obec je zatiaľ obmedzená a aj štátne inštitúcie ich využívajú len v menšej miere. Do budúcnosti by preto bolo prínosné posilniť zdieľanie a analytické spracovanie týchto údajov, čo by mohlo významne prispieť k lepšiemu poznaniu spoločenských trendov a efektívnejšej tvorbe politík. Výsledkom je, že štát prijíma rozhodnutia často naslepo, bez opory v reálnych údajoch o príjmoch, výdavkoch, potrebách a správaní domácností, len na základe politickej vôle.

BOX 5:

„Odpoveď na otázku, koho v podmienkach Slovenskej republiky možno považovať za chudobného, je veľmi náročná. Samozrejme, pre mňa ako výskumníka je jednoduché zvoliť si definíciu chudoby, ktorá je vhodná na potreby konkrétneho výskumu. Keď je ale cieľom identifikovať chudobných napríklad na účely, aby štát mohol adresne cieľiť rôzne formy pomoci, je to zložitejšie. Za jeden z kľúčových problémov možno považovať to, že na Slovensku nemáme definovanú národnú hranicu chudoby.“ (Mrákavová 2022)

doc. Ing. Tomáš Želinský, PhD., Ekonomická fakulta TUKE

Chýba tiež jasné a dôveryhodné vymedzenie samotnej chudoby. Ukazovatele zo zisťovania EU-SILC hovoria len o „hranici rizika chudoby“ (podľa 60 % mediánu ekvivaletného disponibilného príjmu), nie o skutočnej hranici medzi chudobou a „nechudobou“. Tento indikátor nezachytáva hĺbku chudoby, ani schopnosť pokryť základné potreby (napr. bývanie, potraviny, zdravotnú starostlivosť). Podobne absentujú robustné dáta o energetickej

chudobe, dopravnej chudobe či digitálnom vylúčení a mnohých ďalších podobách chudoby. Na Slovensku v skutočnosti nevieme, koľko ľudí nemá prístup k dostatočnému vykurovaniu, koľko sa nemôže dopraviť do práce či školy, alebo koľko domácností nemá prístup k internetu – a už vôbec nie, kde sa títo ľudia nachádzajú, ako žijú a ako im efektívne pomôcť.

Odporúčame taktiež zisťovanie EU-SILC za SR doplniť o zisťovanie SILC MRK (Markovič a Plachá 2021; Grauzelová a Markovič 2019), čo by prinieslo lepšie dáta samotného EU-SILC za Slovensko.

Až v marci 2025 štát začal, na základe zákona schváleného v zrýchlenom konaní (71/2025 Z. z.), masívne poskytovať údaje z rôznych rezortov (Sociálnej poisťovne, finančnej správy, úradov práce, katastra, distribútorov energií a podobne), aby dokázal adresne distribuovať „energopomoc“ od roku 2026. Nie je úplne jasné, ako konkrétne štát používa tieto dáta na tvorbu postupov alebo rozhodnutí o sociálnych dotačných programoch. (STVR 2025) V auguste 2025 bol predsedom vlády komunikovaný návrh, podľa ktorého by podporu malo získať až 90 % domácností, čo je však v rozpore so zámerom nastavenia adresnosti, alebo druhou možnosťou interpretácie je, že štát na základe dát zistil, že energetickou chudobou na Slovensku trpí až 90 % domácností. Ak platí prvá možnosť, v takom prípade stráca pôvodne avizovaný zber a vyhodnocovanie údajov zmysel (TA3 2025a), ak druhá možnosť, tak šetrenie na energopomoci pre 10 % domácností nemá nejaký významný dopad, ak nebude zároveň odstupňovaná miera pomoci pre 90 % domácností podľa príjmu a iných kritérií. Na následnej tlačovej besede ministerky hospodárstva Denisy Sakovej odzneli síce mierne korekcie vyhlásenia predsedu vlády, no aj napriek tvrdeniam ministerky o implementácii automatickej adresnej pomoci na základe dát, sme sa v realite nič konkrétne nedozvedeli. Ani o podmienkach nároku na energopomoc, ani o tom, čo konkrétne obsahujú ministerkou spomínané alternatívy pomoci, ktoré má predložiť vláde. (TA3 2025b). Aj napriek faktu že Národná rada SR 1. októbra 2025 schválila zákon o adresnej energopomoci, mnohé kľúčové detaily zostávajú neznáme. Vláda má podľa tohto zákona vydať vykonávací predpis, ktorého obsah zatiaľ nepoznáme (Vanc 2025). A zámeru vládných politikov, financovať anergopomoc (dotovanie cien energií) pomocou eurofondov urobila škrt Európska komisia, ktorá uviedla, že takto použiť fondy EÚ nie je možné (Zmušková a Jenčová).

Kým v krajinách ako Česko, Francúzsko či Rakúsko existujú verejne podporované dátové platformy, ktoré prepájajú administratívne a výberové údaje a umožňujú cielenejšiu sociálnu a regionálnu politiku, na Slovensku takéto analytické kapacity a otvorené dátové politiky chýbajú. Ak má byť boj s chudobou efektívny, musíme zásadne zlepšiť prístup k dátam pre výskumníkov, samosprávy aj verejnosť. Napríklad ani akademici SAV a slovenských univerzít sa dlhodobo nevedia dostať k dátam Sociálnej poisťovne, ktorých anonymizovaná podoba (z dôvodu ochrany osobných údajov) by poslúžila nielen k výskumným aktivitám, ale hlavne aj na formulovanie dátami podložených (evidence based) odporúčaní pre verejné politiky. Politické rozhodnutia by mali v prvom rade stáť na „evidence based“ prístupoch, nakoľko takýto prístup nám na Slovensku dlhodobo chýba. Rovnako dôležité je prepojiť rezortné databázy a vytvoriť systém, ktorý umožní identifikovať konkrétne potreby jednotlivcov a komunit – nie až v momente krízy, ale ako nástroj prevencie a efektívneho zásahu.

Opatrenia, návrhy a analýzy KOZ SR:

Základné postoje KOZ SR k systému sociálneho poistenia a jeho zmenám

https://www.kozsr.sk/wp-content/uploads/2025/04/socialny_system_KOZ.pdf

Sumár návrhov konsolidačných opatrení z pohľadu KOZ SR

https://www.kozsr.sk/wp-content/uploads/2025/06/Sumar-navrhov-konsolidacnych-opatreni_KOZ_jun_2025.pdf

Publikácie KOZ SR

<https://www.kozsr.sk/publikacie/>

ZÁVER

Chudoba na Slovensku predstavuje pretrvávajúci a mnohorozmerný problém, ktorý sa v posledných rokoch opäť prehĺbil v dôsledku mimoriadnych ekonomických otrasov. Analýza v tejto správe ukázala, že najviac zasiahnuté sú domácnosti s nízkymi príjmami, rodiny s viacerými deťmi, osamelí rodičia, seniori s nízkymi dôchodkami, ako aj obyvatelia vylúčených komunit. Mimoriadne výrazne sa prejavujú regionálne rozdiely – zatiaľ čo v Bratislave a väčších mestách je miera chudoby relatívne nižšia, v severných, južných a východných regiónoch Slovenska, ale aj v pohraničných okresoch, je situácia dlhodobo alarmujúca. Zhoršenie sociálnej situácie v týchto oblastiach úzko súvisí aj s dlhšími a tuhšími zimami, vyššími nákladmi na energie a potraviny, ale aj so slabšou dostupnosťou verejných služieb.

Správa poukazuje na to, že príčiny pretrvávajúcej chudoby sú komplexné: nízka zamestnanosť a slabá kvalita pracovných miest v niektorých regiónoch, nedostatočne adresná sociálna pomoc (tam, kde je to možné a potrebné), obmedzený prístup ku kvalitnému vzdelaniu, prekážky v zdravotnej starostlivosti, ako aj pretrvávajúca diskriminácia a nerovnosti. Bez riešenia týchto faktorov bude akýkoľvek pokrok v podobe ad hoc zásahov iba dočasný.

Na základe týchto zistení správa formuluje odporúčania, ktoré by mali prispieť k postupnému znižovaniu chudoby. Kľúčom je kombinácia opatrení:

- spravodlivejšie prerozdelenie zdrojov cez dane, najmä od najbohatších k najchudobnejším;
- funkčný sociálny systém, ktorý nenechá nikoho v núdzi bez pomoci a cielene pomáha tým, ktorí to najviac potrebujú, no zároveň nezabúda ani na prevenciu;
- podpora príležitostí na dôstojnú prácu pre všetkých, vrátane investícií do rekvalifikácie a podpory lokálneho podnikania;
- ciele verejné a súkromné investície do zaostalých regiónov, ktoré odstránia infraštruktúrne a rozvojové bariéry;
- dostupné a kvalitné vzdelanie pre deti zo znevýhodnených rodín, ktoré je kľúčovým predpokladom pre dlhodobé znižovanie generácie reprodukovanej chudoby, ale aj rozvoja našej spoločnosti a hospodárstva.

Tieto kroky si vyžadujú koordinovaný a komplexný prístup – za účasti štátu, samospráv, mimovládnych organizácií, odborov, ale aj zodpovedných firiem. Znižovanie chudoby musí byť spoločenskou prioritou, ktorá presahuje volebné obdobia a vyžaduje politickú vôľu, ako aj širšiu spoločenskú dohodu.

Investícia do eliminácie chudoby nie je len morálnou povinnosťou, ale aj dlhodobo ekonomicky výhodná. Spoločnosť s menšou chudobou je zdravšia, vzdelanejšia, výkonnejšia a súdržnejšia. Ako ukazujú analýzy Svetovej banky, ak by sa znížila nerovnosť, globálne by sa dalo odstrániť chudobu trikrát rýchlejšie než pri súčasnej úrovni nerovnosti. (Lakner et al. 2020) Táto logika platí aj pre Slovensko: znižovanie nerovnosti a ciele pomoc najchudobnejším urýchlia tempo, ktorým môžeme chudobu poslať do histórie a zlepšiť rozvojový potenciál našej spoločnosti, hospodárstva, ako aj životnú úroveň.

Ak bude Slovensko dôsledne realizovať uvedené opatrenia, existuje reálna šanca, že do roku 2030 klesne chudoba aspoň o polovicu – čo je nielen súčasný národný cieľ v rámci Agendy 2030 a záväzkov EÚ, ale aj podmienka pre sociálne spravodlivejšiu a udržateľnú budúcnosť krajiny.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- ALKIRE, S. a J. FOSTER, 2011. **Counting and multidimensional poverty measurement**, In: Journal of Public Economics, Volume 95, Issues 7–8, pp. 476–487. [Dostupné online.](#)
- ALMA CAREER, 2025. **Ako Slováci vychádzajú so mzdou? Na život mnohým nestačí**. Bratislava: Alma Career. [Dostupné online.](#)
- AMNESTY (2024) **Nedosiahnuteľná potreba bývať – výskumná správa**. Bratislava: Amnesty. [Dostupné online.](#)
- AUGUSTÍN, M. a P. DAUBNER, 2024. **Slovak Experience With Capitalism: The Myth of the Tatra Tiger**. In: AUGUSTÍN, M., JANČOVIČ, P. a B. S. SERGI (eds.). Modeling Economic Growth in Contemporary Slovakia. Bradford: Emerald, pp: 25–48.
- AUGUSTÍN, M., JANČOVIČ, P. a B. S. SERGI (eds.), 2024. **Modeling Economic Growth in Contemporary Slovakia**. Bradford: Emerald, pp: 25–48.
- BERAČKA, J., 2025. **Graf dňa: Slovenské dôchodky sú veľmi štedré, za posledné roky príjmy dôchodcov rástli takmer najviac v EÚ**. Bratislava: Denník E. [Dostupné online.](#)
- BORDOLOI, A., 2025. **Raising the threshold**. Melbourne: Aeon. [Dostupné online.](#)
- CUPÁK, A., JURAŠEKOVÁ KUCSEROVÁ, J., KLACSO, J. a A. STRACHOTOVÁ, 2023. **Household Finance and Consumption Survey 2021: Results from Slovakia**. Working and Discussion Papers OP 2/2023. [Dostupné online.](#)
- ČERVENÁ, P. a A. KÁROVÁ. 2021. **Bezdomovectvo a právo na bývanie**. In: KOŠČ, J. a J. RUMAN (eds.). K problematike chudoby a sociálnej neistoty na Slovensku v 21. storočí. Košice: Pracujúca chudoba. [Dostupné online.](#)
- DOKUPILOVÁ, D., 2023. **Dopravná chudoba: prehľad o dopravnej chudobe v strednej a východnej Európe**. Bratislava: SAV. [Dostupné online.](#)
- DOKUPILOVÁ, D., 2024. **Energetická chudoba 2024**. Bratislava: SAV. [Dostupné online.](#)
- DOKUPILOVÁ, D., GERBERY, D. a R. FILČÁK., 2020 **Energetická chudoba na Slovensku 2020: Od analýz k odporúčaniam pre verejné politiky**. SAV. [Dostupné online.](#)
- DUBÉCI, M., FILKOVÁ, A., OBRADOVIČ, F. a A. SVORJENČIK (eds.), 2016. **Svet podľa Filka**. Bratislava: Slovart.
- EDENRED, 2025. **Edenred reaguje na rekordné náklady na obed: praktické kroky pre firmy**. Bratislava: Edenred. [Dostupné online.](#)
- EPRÁCA, 2025. **Minimálnu mzdu poberá stále menej ľudí**. Bratislava: ePráca. [Dostupné online.](#)
- EUROPEAN COMMISSION, 2024. **Education and Training Monitor 2024**. Brussel: European commission. [Dostupné online.](#)
- EUROSTAT, 2023. **Glossary: Severe housing deprivation rate**. Luxemburg: Eurostat. [Dostupné online.](#)
- EUROSTAT, 2025a. **Households - statistics on income, saving and investment**. Luxemburg: Eurostat. [Dostupné online.](#)
- EUROSTAT, 2025b. **Glossary: At risk of poverty or social exclusion (AROPE)**. Luxemburg: Eurostat. [Dostupné online.](#)

- EUROSTAT, 2025c. **EU statistics on income and living conditions**. Luxemburg: Eurostat. [Dostupné online](#).
- EUROSTAT. **Database**. Luxemburg: Eurostat. [Dostupné online](#).
- FABO, B., 2023. **Ekonomické životné minimum – nová metrika životných nákladov domácností**. In: Analytický komentár č. 127, 11. apríla 2023 Bratislava: NBS. [Dostupné online](#).
- FABO, B., GUZI, M. a B. ŠOFRANKOVÁ, 2022. **The living income for Slovak households**. In: NBS occasional paper No. 1/2022. Bratislava: NBS. [Dostupné online](#).
- GERBERY, D. 2021. **O čom hovoríme, keď hovoríme o chudobe detí a medzigeneračnej reprodukcii chudoby?** In: KOŠČ, J. a J. RUMAN (eds.). K problematike chudoby a sociálnej neistoty na Slovensku v 21. storočí. Košice: Pracujúca chudoba. [Dostupné online](#).
- GLASOVÁ, J., 2021. **Analýza: Na čo vynakladá slovenská domácnosť najväčšiu časť rodinného rozpočtu?** Bratislava: oPeniazoch. [Dostupné online](#).
- GRAUZELOVÁ, T. a F. MARKOVIČ, 2019. **Príjmy a životné podmienky v marginalizovaných rómskych komunitách. Vybrané ukazovatele zo zisťovania EU-SILC MRK 2018**. Bratislava: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. [Dostupné online](#).
- GURŇÁK, D. a kol., 2019. **30 rokov transformácie Slovenska**. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. [Dostupné online](#).
- HICKEL, J., 2020. **The Divide: A Brief Guide to Global Inequality and its Solutions**. London: Penguin Random House.
- ILO, 1977. **Basic Needs Approach to Development Planning: A View**. In: World Employment Programme Research: Working Papers. IEP 2-32/WP 3. [Dostupné online](#).
- KOMÁREK, J., 2021. **Majetkové nerovnosti**. Praha: PAQ Research. [Dostupné online](#).
- KOŠČ, J. 2025c. **Liečiť sa či neliečiť? Šetriť či nešetriť?** Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online](#).
- KOŠČ, J. a J. RUMAN (eds), 2021. **K problematike chudoby a sociálnej neistoty na Slovensku v 21. storočí**. Košice: Pracujúca chudoba. [Dostupné online](#).
- KOŠČ, J. a kol., 2023a. **Spravodlivá transformácia**. Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online](#).
- KOŠČ, J. a kol., 2023b. **Možnosti nastavenia metodiky skúmania kvality zamestnaneckého prostredia na Slovensku**. Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online](#).
- KOŠČ, J., 2024. **Slovenské domácnosti v kríze: Finančné aktíva z kaluže do blata?** Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online](#).
- KOŠČ, J., 2025a. **Minimálna mzda 2025: evolúcia, výzvy a porovnania v kontexte životnej úrovne a legislatívy**. Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online](#).
- KOŠČ, J., 2025b. **Regionálne príjmové rozdiely a životné náklady na Slovensku**. In: Ročenka regionálneho rozvoja 2025. Bratislava: UK BA. (prípravované)
- KOŠÍKOVÁ, S. a H. ARNOLD., 2025. **Nemám auto, nemám autobus: Analýza dopravnej chudoby na Slovensku na podporu opatrení Sociálno-klimatického plánu**. Bratislava: ISP. [Dostupné online](#).
- KOZ SR 2025a. **Sumár návrhov konsolidačných opatrení z pohľadu Konfederácie odborových zväzov SR**. Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online](#).
- KOZ SR 2025b. **Základné postoje KOZ SR k systému sociálneho poistenia a jeho zmenám**. Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online](#).
- KRAJČÍKOVÁ, L., 2025, **Regionálne disparity v spotrebných výdavkoch domácností na Slovensku**. In: Ekonomika a informatika. Vol 23 No 1 (2025). [Dostupné online](#).

KUSÁ, Z., 2013. **Tieňová správa o chudobe a sociálnom vylúčení v Slovenskej republike za rok 2013.** Bratislava: FES. [Dostupné online.](#)

LAKNER, CH., MAHLER, D. G., NEGRE, M. a E. B. PRYDZ. **How Much Does Reducing Inequality Matter for Global Poverty?** In: Global Poverty Monitoring. Technical Note 13. [Dostupné online.](#)

LETTA, E., 2024. **Much More than a Market: Speed, Security, Solidarity.** Brussel: Rada Európskej únie. [Dostupné online.](#)

LEVENTI, C., SUTHERLAND, H. a I. V. TASSEVA, 2018. **Improving poverty reduction in Europe: What works best where?** In: Journal of European Social Policy, 29(1), 29-43. [Dostupné online.](#)

MARCINČIN, A., 2021. **Tatranský tiger. Zn.: za nízky plat.** Bratislava: RRT a CVP. [Dostupné na internete.](#)

MARCINČIN, A., 2024a. **Nie sme štátom s najnižšími príjmovými rozdielmi v Európe.** Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online.](#)

MARCINČIN, A., 2024b. **Demografický vývoj Slovenska a jeho regiónov.** Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online.](#)

MARCINČIN, A., 2024c. **Divergence of Slovak Regions: Bumpy Road to Decentralization.** In: AUGUSTÍN, M., JANČOVIČ, P. a B. S. SERGI (eds.). Modeling Economic Growth in Contemporary Slovakia. Bradford: Emerald, pp: 145-160.

MARCINČIN, A., 2025. **Rast cien kvôli rekordným ziskom? Poučenia zo šokovej inflácie v EÚ na prípade Slovenska.** Bratislava: The Foundation for European Progressive Studies (FEPS), OZ Proforum a Friedrich-Ebert-Stiftung, zastúpenie v SR. [Dostupné online.](#)

MARKOVIČ, F. a Ľ. PLACHÁ, 2021. **Príjmy a životné podmienky v marginalizovaných rómskych komunitách: Vybrané ukazovatele zo zisťovania EU-SILC_MRK 2020.** Bratislava: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. [Dostupné online.](#)

MPSVAR, 2025. **Životné minimum.** Bratislava: MPSVAR. [Dostupné online.](#)

MRÁKAVOVÁ, D., 2022. **Štát tvrdí, že nevie, kto je na Slovensku chudobný, hovorí odborník.** Bratislava: Petit press. [Dostupné online.](#)

NERV, 2025. **Růst chudších regionů: Investice, motivace, efektivita samospráv a rozvoj služeb.** Praha: NERV. [Dostupné online.](#)

NKÚ, 2025. **Nespravodlivý systém a záujmové skupiny urobili z pacienta rukojemníka.** Bratislava: NKÚ. [Dostupné online.](#)

NN, 2025. **Prieskum NN: Na odchod do dôchodku nie sme finančne pripravení.** Bratislava: NN. [Dostupné online.](#)

OECD, 2021. **Does Inequality Matter? How People Perceive Economic Disparities and Social Mobility.** Paris: OECD Publishing. [Dostupné online.](#)

OECD, 2024. **Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators.** Paris: OECD. [Dostupné online.](#)

OECD, 2025. **Hours of work needed to escape poverty.** Paris: OECD. [Dostupné online.](#)

OXFAM, 2025a. **Takers Not Makers.** Oxford: Oxfam. [Dostupné online.](#)

OXFAM, 2025b. **From Private Profit to Public Power: Financing Development, Not Oligarchy.** Oxford: Oxfam. [Dostupné online.](#)

PITTINI, A., DIJOL, J., TUMBUL, D. a M. WHELAN, 2019. **The State of Housing in the EU 2019.** Brussel: Housing Europe. [Dostupné online.](#)

PROKOP, D. a M. ŠKRVRŇÁK, 2025. **Evropsky srovnatelnou příjmovou chudobou trpí pětina Čechů. Jsme v průměru, nikoli premianty EU.** Praha: PAQ Research. [Dostupné online.](#)

PVV, 2023. **Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027: „Lepšie, pokojnejšie a bezpečnejšie žiť“**. Bratislava: NRSR. [Dostupné online](#).

RABENSTEINER, T., HECK, I., TIPPET, B a A. KOLESNICHENKO, 2025. **The Profit-Price Spiral in Food and Energy: Analysis and Toolbox to Fight Inflation**. Brussel: The Foundation for European Progressive Studies (FEPS). [Dostupné online](#).

SEN, A., 1999. **Development as Freedom**. New York: Alfred A. Knopf.

SCHMÖGNEROVÁ, B., 2023. **Spravodlivé, inovatívne a trvalo udržateľné Slovensko**. Bratislava: FES a Profórum. [Dostupné online](#).

SCHMÖGNEROVÁ, B., 2025. **Regulating capitalism**. Cham: Springer.

STVR, 2025. **Rezort hospodárstva chce začať s masívnym zberom údajov o príjmoch, dávkach či spotrebe. Cieľom je adresná pomoc s energiami**. Bratislava: STVR. [Dostupné online](#).

SULLIVAN, D. – HICKEL, J. (2023). **Capitalism and extreme poverty: A global analysis of real wages, human height, and mortality since the long 16th century**. In: World Development, 161, 106026. [Dostupné online](#).

ŠTALMACHOVÁ, M., 2025. **Ceny za obedy sa blížia k desiatim eurám, najdrahšie sú v Košiciach. Ľudia preto menia návyky**. Bratislava: Petit press. [Dostupné online](#).

ŠÚ SR, 2025a. **Chudoba a jej dimenzie na Slovensku v roku 2024**. Bratislava: ŠÚ SR. [Dostupné online](#).

ŠÚ SR, 2025b. **Slovenská republika – Regionálne údaje 2023**. Bratislava: ŠÚ SR. [Dostupné online](#).

TA3, 2025. **R. Fico o cenách energiách pre domácnosti**. Bratislava: TA3. [Dostupné online](#).

TAX JUSTICE, 2025. **The Millionaire Exodus Myth: A Critical Reconsideration of the Henley & Partners Private Wealth Migration Report**. London: Henley & Partners. [Dostupné online](#).

TAX REVENUE STATISTICS, 2022. **Tax revenue statistics**. Luxemburg: Eurostat. [Dostupné online](#).

TOWNSEND, P., 1979. **Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living**. Harmondsworth: Penguin Books.

UN, 2024. **SDG indicator metadata**. New York: UNstats. [Dostupné online](#).

UN-HABITAT, 2014. **The Right to Adequate Housing**. In: Fact Sheet No. 21/Rev.1. [Dostupné online](#).

ÚPSVAR, 2025. **Sociálne veci – štatistiky**. Bratislava: ÚPSVAR. [Dostupné online](#).

VANC, M., 2025. **Poslanci NR SR definitívne schválili zákon o energopomoci**. In: Právne Noviny. [Dostupné online](#).

WB, 2025. **Poverty and Inequality Platform (PIP)**. Washington: World bank. [Dostupné online](#).

ZMUŠKOVÁ, B. a I. JENČOVÁ, 2025. **Komisia: na energopomoc sa eurofondy použiť nedajú**. In: Euractiv.sk. [Dostupné online](#).

ŽELINSKÝ, D., 2021. **Spoločnosť nie je polarizovaná, len ľudí nič nespája (komentár)**. Bratislava: Petit press. [Dostupné online](#).

ŽELINSKÝ, T., 2014. **Chudoba a deprivácia na Slovensku**. Košice: Equilibria. [Dostupné online](#).

ŽELINSKÝ, T., 2020. **Aká budúcnosť čaká deti z domácností ohrozených chudobou?** Košice: TUKE. [Dostupné online](#).

KONFEDERÁCIA ODBOROVÝCH ZVÄZOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BAJKALSKÁ 29/A,
821 01 BRATISLAVA, SLOVAKIA

EMAIL: KOZSR@KOZSR.SK
WEB: WWW.KOZSR.SK

FACEBOOK: WWW.FACEBOOK.COM/KOZSR/

